

TEZAUURUL DE LA VIIȘOARA, JUDEȚUL TELEORMAN (1942)

Steluța Marin*

Abstract

The Viișoara hoard from Teleorman County was discovered in 1942 in the area of settlement, on the bank of the Călmățui River, at Pârlita point, by two locals. The hoard, initially composed of 280 silver coins, was found in a clay pot, and it was divided between the two. During the first half of the following year, the police was able to retrieve 135 pieces of the hoard which subsequently entered the collection of the Coin Room of the Romanian Academy. The 135 coins that were retrieved from the hoard are categorized as follows: 122 tetradrachms struck in Macedonia Prima, that have the following mint marks: Δ / χ -E (2 coins); Ξ (1 coin); Π (2 coins); Π /N (3 pieces); Δ K/ Π (1 piece); Γ PE / Ξ - Δ P (1 piece); \mathcal{R} (7 pieces); Σ AP/ $\overline{\text{KP}}$ - $\overline{\text{TYE}}$ (104 pieces), an imitation with the privy marks NK/Π and 13 pieces from Thasos (8 pieces with the letter M and 5 pieces with the privy mark \mathcal{M}). From Viișoara is also mentioned an isolated discovery of a Macedonian tetradrachm before 1963, which was donated to Bucharest Municipality Museum.

From the analysis of the monetary hoards that were hidden in different moments of the 1st century BC, we can deduce that Viișoara hoard was brought to the north of the Danube region in a period before king Burebista's expeditions to the West, between 80-60 BC. This hypothesis is also supported by the Șieu-Odorhei hoard in Bistrița-Năsăud County that also contained Macedonian tetradrachms with the later privy mark \mathcal{R} , slightly barbarized, with a clear degradation of the die. The latter was hidden during king Burebista's expedition against the western Celts, between 60-55 BC.

The composition of the metal used indicates the use of a high percentage of silver, between 96.2% and 99%; a fact that led to their accumulation due to the quantity of precious metal that was used in order to create them. The same hypothesis can be applied in the case of the Thasos tetradrachms, which had a higher percentage of silver in their composition, between 97.7% and 99.7%. Thasian tetradrachms, that were part of the hordes from the North of the Danube that had in an overwhelming majority of M and \mathcal{M} privy marks, were issued at the beginning of the 1st century BC. They were well represented in the circulating coins in the southern regions of the Danube. The study of the mixed hoards, composed of Macedonian and Thasian tetradrachms, Dyrhachium and Apollonia drachms, denarii from the Roman Republic, ornaments and jewelry, indicate that, due to the fact that they had a high percentage of precious metals, they were accumulated shortly after the raids of the Geto-Dacians alongside their allies from the south of the Danube. This demonstrates that this is not a case of monetary circulation but one of accumulating precious metal, which was considered prestigious assets that would assure a high status of its holder. The metal was sometimes used in the process of jewelry making that were considered objects that would bring fame and respect amongst the Geto-Dacians warriors.

In analyzing the tetradrachms deposits from Macedonia Prima, there are not many indicators that can help us date the findings. The ones that are associated with Thasos tetradrachms indicate the same fact: a significant

* Muzeul Municipiului București, București.

E-mail: stelutamarinn@yahoo.com

presence of Thasian type issues with M and **M** coin mintage that establish the period of penetration of the hoards in the north of the Danube regions around the 1st century BC. The most important evidence is given by the republican denarii which, through the succession of the deposits that were discovered in the region, assure a chronological grid of the moments when the silver coins arrived from the south of the Danube.

However, the historiography speaks only of three mixt hoards that had in their composition Macedonian tetradrachms and republican denarii: Vărmaga in Hunedoara County (with one denarius from 81 a.Chr.), the one from Nicolae Bălcescu in Teleorman County (which was redated as from 42 a.Chr.) and Hunedoara hoard from Hunedoara County (which includes a late Macedonian tetradrachm with the privy mark **A**, 42 republican denarii and one denarius from Vespasian). For the later ones, from the analysis of the denarii, we can assert that they were structured as follows: one group can be dated between 189-82 BC and three denarii issued between 49 and 38 BC. This information allows us to consider a gradual accumulation. The Macedonian coin could have reached the areal in the second half of the 1st century BC, one example could be the later pieces from Nicolae Bălcescu and Petrindu.

The most important information is given by the mixt hordes composed of Thasos tetradrachms and republican denarii as they are more numerous. At a simple glance, they have the same route as the republican denarii deposits arrived from the South of the Danube during the 1st century BC. Therefore, they can be integrated in the groups of the hordes, which ends at the same moment. All the deposits that were hidden during the 1st century BC are directly linked to historical events that took place south of the Danube: the frequent barbarian attacks of roman Macedonia, the wars between Rome and Mithridates VI of Pontus, the ascension of the Getae king Burebista, and the actions of his successors.

Key words: hoard, Viișoara, Macedonia Prima type tetradrachm, Thasos type tetradrachm, roman republican denarii, 1st century BC.

Tezaurul de la Viișoara, jud. Teleorman este una dintre cele mai reprezentative descoperiri de tetradrahme ale Macedoniei Prima și Thasos din România. Acesta a fost semnalat de Constantin Moisil într-un studiu referitor la aceste tipuri monetare, fără să se bucure de o atenție specială în literatură (Moisil 1943 157).

Conform informațiilor păstrate, depozitul a fost descoperit în luna mai a anului 1942, în această localitate de pe malul râului Călmățui, în punctul Pârlita, de către doi localnici. Aflat într-o oală de lut, el era compus inițial din 280 de monede de argint, care au fost împărțite între cei doi. Mai târziu, la începutul anului următor, în urma intervenției autorităților au fost strânse 135 de piese, ce au ajuns ulterior la Cabinetul Numismatic al Academiei Române.

În lotul recuperat, monedele se distribuie astfel: 122 de tetradrahme emise de Macedonia Prima și 13 exemplare din Thasos. La o primă vedere, se poate constata că emisiunile macedonene, cele mai numeroase, aparțin mai multor ștanțe foarte asemănătoare, dar deosebite în mici detalii. În catalogul nostru, noi am optat pentru ordonarea lor în funcție de siglele de pe revers, apoi de succesiunea lor din punct de vedere stilistic a aversurilor, încercând o grupare mai compactă a ștanțelor.

Nu avem date despre contextul în care a fost aflat tezaurul și nici informații despre vreo așezare geto-dacică în zonă¹. Dar prin analogie cu alte descoperiri, aflate de

¹ Pentru descoperirile monetare antice și bizantine din județul Teleorman, vezi Beda 1980 126-147.

obicei în afara perimetrului unei locuiri, se poate considera că el a fost ascuns dincolo de limitele unei așezări. Totodată, se poate presupune că posesorul tezaurului nu ar fi locuit foarte departe de locul descoperirii, având în vedere configurația reliefului și urmele de locuire semnalate în apropierea lacului Suhaia².

Tot la Vișoara a fost menționată descoperirea izolată a unei alte tetradrahme macedonene înainte de anul 1963, când a fost donată pentru colecția Muzeului Municipiului București³. Moneda aparține grupului cu cele mai comune sigle, dar este de un stil diferit celor din tezaur. Nu este exclus ca piesa să aparțină aceluiași depozit, în ciuda intervalului mare de timp dintre cele două descoperiri, dacă avem în vedere faptul că doar jumătate din el a fost recuperat.

Catalogul monedelor

MACEDONIA PRIMA

Siglele Δ / \times -E

Av. Bustul drapat al zeiței Artemis Tauropolos, stephané, spre dreapta, purtând pe umărul stâng tolba de săgeți și arcul, în centrul scutului macedonean, într-un cerc perlat. Scutul este ornamentat cu șapte ovale alcătuite din linii duble având în mijlocul fiecăruia câte o stea cu opt raze. Între ovale, câte trei globule dispuse în triunghi.

Rv. Δ / \times -E, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONQN / ΠΡΩΤΗΣ, cu litere ușor globulate. Legenda este redată pe două rânduri, încadrând o măciucă dispusă orizontal, spre dreapta. Totul se află într-o cunună de frunze de stejar, care are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, unde se încheie cununa, este redat un fulger alcătuit din câte trei linii.

Gaebler 168, Prokopov 2012, 17.

1. AR ← 16,53 g; 31,5 mm; flan larg cu margini concav-convexe; inv. MNIR 189267 (pv 4911 – 638/32072). Pl. 1, 1.

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. Δ / \times -E, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONQN/ΠΡΩΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 10 jos. În câmp stânga, un fulger.

Gaebler 168, Prokopov 2012, 26, revers diferit.

2. AR ← 15,59 g; 33,5 mm; flan larg cu margini concav-convexe, pe alocuri știrbite; inv. MNIR 189268 (pv 4911 - 638/32073). Pl. 1, 2.

Sigla \boxtimes

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. \boxtimes sus, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONQN / ΠΡΩΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 11 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 163, Prokopov 2012, 42.

3. AR → 16,14 g; 31 × 33 mm; flan larg cu margini crestate, ondulate; inv. MNIR 189285 (pv 4919 - 638/32090). Pl. 1, 3.

Sigla HP

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. HP sus, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONQN / ΠΡΩΤΗΣ. Cununa are 11 frunze sus și 11 jos. În partea stângă, un fulger.

² Conform datelor din Repertoriul Arheologic Național, cimec.ro, s.v. Suhaia, jud. Teleorman.

³ Mitrea 1967, p. 382, nr. 26. În registrul – inventar, este consemnat faptul că moneda a fost donată de un localnic, ea fiind înregistrată în colecțiile muzeului prin comisia din data de 12 iulie 1963.

Gaebler 162, Prokopov 2012, 92, revers diferit.

4. AR ← 16,19 g; 33,5 mm; flan larg cu margini îndoite, concav-convexe; inv. MNIR 189278 (pv 4914 - 638/32083). Pl. 1, 4.

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. Η sus, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΩΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 11 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 162, Prokopov 2012, 93.

5. AR ⚡ 15,92 g; 31,5 mm; execuție îngrijită; inv. MNIR 189277 (pv 4914 - 638/32082). Pl. 1, 5.

Siglele Η / Ν

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. Η / Ν, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΩΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 11 jos. În partea stângă, un fulger înaripat.

Gaebler 167, Prokopov 2012, 62.

6. AR ↑ 12,21 g; 25 × 33 mm; piesă fragmentară, flan larg cu margini concav-convexe; inv. MNIR 189281 (pv 4915 - 638/32086). Pl. 1, 6.

Av. Ca mai sus.

Rv. Η / Ν, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΩΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 11 jos. În partea stângă, un fulger înaripat.

Gaebler 167, Prokopov 2012, 62, revers ușor diferit.

7. AR ⚡ 16,54 g; 31,5 × 33 mm; flan larg cu margini ușor concav-convexe; inv. MNIR 189280 (pv 4915 - 638/32085). Pl. 1, 7.

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. Η / Ν, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΩΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 11 jos. În partea stângă, un fulger înaripat.

Gaebler 167, Prokopov 2012, 56.

8. AR ⚡ 15,93 g; 32 × 34 mm; flan larg cu margini concav-convexe și ondulate; inv. MNIR 189279 (pv 4915 - 638/32084). Pl. 1, 8.

Siglele ΑΚ / Η

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. ΑΚ / Η, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΩΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 11 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 164, Prokopov 2012, 113 tip general.

9. AR ↗ 16,53 g; 32 mm; flan ușor concav-convex; inv. MNIR 189269 (pv 4912 - 638/32074). Pl. 1, 9.

Siglele ΠΕ / Ε - ΑΡ

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. ΠΕ / Ε - ΑΡ, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΩΤΗΣ, cu litere globulate. Cununa are 10 frunze sus și 10 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 172, Prokopov 2012, 135, revers diferit.

10. AR ← 16,60 g; 31 mm; inv. MNIR 189283 (pv 4917 - 638/32088). Pl. 1, 10.

Sigla Α

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. Α sus, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΩΤΗΣ, cu literele ΔΟ foarte apropiate. Cununa are 10 frunze sus și 10 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 159, Prokopov 2012, 162.

11. AR ← 16,08 g; 32,5 mm; flan larg cu margini concav-convexe; inv. MNIR 189270 (pv 4913 - 638/32075). Pl. 1, 11.

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. **Α** sus, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΩΤΗΣ, cu litere globulate. Cununa are 10 frunze sus și 10 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 159, Prokopov 2012, 175.

12. AR ← 16,06 g; 30,5 × 31,5 mm; flan larg cu margini ușor ondulate; inv. MNIR 189272 (pv 4913 - 638/32077). Pl. 1, 12.

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu șase raze.

Rv. **Α** sus, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΩΤΗΣ, cu litere globulate, uneori neclare. Sigla **Α** are litera P abia vizibilă. Cununa are 10 frunze sus și 10 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 159, Prokopov 2012, 182, revers diferit.

13. AR ← 16,56 g; 32,5 × 34,5 mm; flan larg cu margini concav-convexe, pe alocuri ciobite; inv. MNIR 189273 (pv 4913 - 638/32078). Pl. 2, 13.

Av. Ca mai sus.

Rv. **Α** sus, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΩΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 10 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 159, Prokopov 2012, 182, revers diferit.

14. AR ← 12,08 g; 21,5 × 32,5 mm; piesă fragmentară, cu margini concav-convexe și ondulate; inv. MNIR 189276 (pv 4913 - 638/32081). Pl. 2, 14.

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu șase raze.

Rv. **Α** sus, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ / ΠΡΩΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 10 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 159, Prokopov 2012, 192.

15. AR ← 15,91 g; 31 × 32 mm; inv. MNIR 189275 (pv 4913 - 638/32080). Pl. 2, 15.

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. **Α** sus, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΩΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 10 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 159, Prokopov 2012, 574 (a doua grupă B).

16. AR ← 16,30 g; 31 mm; flan larg, cu margini concav-convexe și ondulate; inv. MNIR 189271 (pv 4913 - 638/32076). Pl. 2, 16.

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. **Α** sus, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΩΤΗΣ. Sigla **Α** are litera P foarte mică. Cununa are 10 frunze sus și 10 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 159, Prokopov 2012, 564.

17. AR ← 16,41 g; 30,5 mm; flan larg cu margini concav-convexe; inv. MNIR 189274 (pv 4913 - 638/32079). Pl. 2, 17.

Siglele **ΑΡ** / **Κ** - **ΤΥΕ**

Caracteristica emisiunii este faptul că litera P de la TKP nu este redată.

TIP I

Av. Bustul drapat al zeiței Artemis Tauropolos spre dreapta, în centrul scutului macedonean. Scutul este ornamentat cu șapte ovale, alcătuite din linii duble, ce au în mijloc câte o stea cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{K}} - \overline{\text{TVE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$.
Totul se află într-o cunună de frunze de stejar, care are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 177, Prokopov 2012, 222.

18. AR ↗ 16,40 g; 30,5 mm; inv. MNIR 189378 (pv 4920 – 638/32183). Pl. 2, 18.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{K}} - \overline{\text{TVE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$.
Reversul este puțin diferit față de piesa anterioară. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 177, Prokopov 2012, 222.

19. AR ↑ 16,54 g; 30 × 31 mm; inv. MNIR 189386 (pv 4920 - 638/32191). Pl. 2, 19.

20. AR ↑ 16,37 g; 31 × 31,5 mm; inv. MNIR 189388 (pv 4920 - 638/32193). Pl. 2, 20.

21. AR ↑ 15,55 g; 29,5 × 31 mm; piesă ruptă, din care lipsește un mic fragment; inv. MNIR 189385 (pv 4920 – 638/32190). Pl. 2, 21.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TVE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$.
Revers diferit, cu sigle complete. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 222, 264, 268.

22. AR ↑ 16,41 g; 30 × 31,5 mm; inv. MNIR 189300 (pv 4920 - 638/32105). Pl. 3, 22.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TVE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$,
cu litere globulate. Revers diferit, cu sigle complete. Imaginea este descentrată,
incompletă pe revers; a fost mișcată în timpul baterii. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos.
În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 223.

23. AR ↑ 16,04 g; 30,4 × 31,5 mm; piesă cu margini rupte; inv. MNIR 189296 (pv 4920 - 638/32101). Pl. 3, 23.

Siglele $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TVE}}$

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TVE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$,
cu litere ușor globulate. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 232.

24. AR ↗ 16,40 g; 30,5 × 32,5 mm; inv. MNIR 189381 (pv 4920 - 638/32186). Pl. 3, 24.

25. AR ↑ 16,25 g; 29,5 × 30,5 mm; imaginea este descentrată, incompletă; inv. MNIR 189364 (pv 4920 - 638/32169). Pl. 3, 25.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TVE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$,
cu litere ușor globulate. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 232 variantă.

26. AR ↑ 16,28 g; 30,3 mm; inv. MNIR 189317 (pv 4920 - 638/32122). Pl. 3, 26.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TVE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$,
cu litere ușor globulate. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 255.

27. AR ↑ 16,71 g; 29,7 × 30,4 mm; imaginea este descentrată, incompletă; inv. MNIR 189329 (pv 4920 - 638/32134). Pl. 3, 27.

28. AR ↑ 16,28 g; 30 × 31,6 mm; piesă cu margini îndoite, concav-convexe; inv. MNIR 189325 (pv 4920 - 638/32130). Pl. 3, 28.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{PP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ, cu litere globulate. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 255.

29. AR ↑ 16,26 g; 31 mm; inv. MNIR 189305 (pv 4920 - 638/32110). Pl. 3, 29.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{PP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. Litera P din sigla $\overline{\text{KP}}$ este abia schițată, incompletă. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ, cu litere ușor globulate. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 383.

30. AR ↗ 16,56 g; 30,5 mm; flan neregulat; inv. MNIR 189318 (pv 4920 - 638/32123). Pl. 3, 30.

31. AR ↗ 15,68 g; 29,7 mm; imaginea este descentrată, incompletă pe avers; inv. MNIR 189341 (pv 4920 - 638/32141). Pl. 3, 31.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{PP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ, cu litere ușor globulate. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 383.

32. AR ↑ 16,31 g; 30,5 mm; inv. MNIR 189326 (pv 4920 - 638/32131). Pl. 3, 32.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{PP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. Litera P din sigla $\overline{\text{KP}}$ este abia schițată, incompletă. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ, cu litere ușor globulate. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 385.

33. AR ↑ 16,48 g; 30,5 × 31 mm; inv. MNIR 189363 (pv 4920 - 638/32168). Pl. 3, 33.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{PP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. Litera P din sigla $\overline{\text{KP}}$ este abia schițată, incompletă. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ, cu litere globulate. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 385 variantă.

34. AR ↖ 16,48 g; 30 × 30,5 mm; imagine barbarizată; inv. MNIR 189338 (pv 4920 - 638/32143). Pl. 4, 34.

TIP II

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{PP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Prokopov 2012, 289.

35. AR ↗ 16,73 g; 31 × 31,5 mm; inv. MNIR 189349 (pv 4920 - 638/32154). Pl. 4, 35.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 289.

36. AR ↑ 15,71 g; 30 × 30,8 mm; inv. MNIR 189357 (pv 4920 - 638/32162). Pl. IV, 36.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$, cu litere ușor globulate. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 275.

37. AR ↑ 16,69 g; 29,5 × 32,5 mm; inv. MNIR 189294 (pv 4920 - 638/32099). Pl. 4, 37.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger. Ștanța diferă prin o altă dispunere a punctelor de pe măciucă și a formelor literelor.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 402.

38. AR ↑ 16,77 g; 30 × 31 mm; ștanța pentru revers este defectă, cu urme de batere defectuoasă pe revers, în partea stângă jos; inv. MNIR 189355 (pv 4920 - 638/32160). Pl. 4, 38.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 402-404.

39. AR ↖ 16,64 g; 29 × 30,6 mm; imprimare neclară pe revers sus, pe cele două frunze din exterior, neclare; inv. MNIR 189372 (pv 4920 - 638/32177). Pl. 4, 39.

40. AR ↑ 16,42 g; 29,3 × 30,4 mm; inv. MNIR 189373 (pv 4920 - 638/32178). Pl. 4, 40.

41. AR ↑ 16,32 g; 29,5 × 30 mm; inv. MNIR 189374 (pv 4920 - 638/32179). Pl. 4, 41.

42. AR ↑ 16,19 g; 30 × 30,5 mm; inv. MNIR 189375 (pv 4920 - 638/32180). Pl. 4, 42.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$, cu litere ușor globulate. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 252.

43. AR ↑ 15,86 g; 31,5 mm; imaginea este descentrată, incompletă; inv. MNIR 189308 (pv 4920 - 638/32113). Pl. 5, 43.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței, în mijloc. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 275.

44. AR ↑ 17,04 g; 31 × 32 mm; inv. MNIR 189347 (pv 4920 - 638/32152). Pl. 5, 44.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, $\text{MAKEΔONΩN}/\text{ΠΡΟΤΗΣ}$. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 274.

45. AR ↑ 15,76 g; 30,2 mm; inv. MNIR 189348 (pv 4920 - 638/32153). Pl. 5, 45.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. ΣAP / $\overline{\text{KP}}$ - $\overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΠOΘHΣ, cu litere ușor globulate. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger. Gaebler 176, Prokopov 2012, 415-416.

46. AR ↑ 16,57 g; 29,5 × 30,5 mm; inv. MNIR 189313 (pv 4920 - 638/32118). Pl. 5, 46.

47. AR ↑ 16,52 g; 29,8 × 30,5 mm; inv. MNIR 189327 (pv 4920 - 638/32132). Pl. 5, 47.

48. AR ↑ 16,45 g; 30,5 mm; inv. MNIR 189345 (pv 4920 - 638/32150). Pl. 5, 48.

Av. Ca mai sus.

Rv. ΣAP / $\overline{\text{KP}}$ - $\overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. Litera P din sigla $\overline{\text{KP}}$ este abia reprezentată. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΠOΘHΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 415-416.

49. AR ↑ 16,80 g; 31 × 32,5 mm; inv. MNIR 189366 (pv 4920 - 638/32171). Pl. 5, 49.

50. AR ↑ 15,65 g; 29 × 30,2 mm; flanul este rupt, erodat; inv. MNIR 189343 (pv 4920 - 638/32148). Pl. 5, 50.

Av. Ca mai sus.

Rv. ΣAP / $\overline{\text{KP}}$ - $\overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. Litera P din sigla $\overline{\text{KP}}$ este abia reprezentată. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΠOΘHΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 415-416.

51. AR ↑ 16,64 g; 29,5 × 31,5 mm; inv. MNIR 189302 (pv 4920 - 638/32107). Pl. 5, 51.

Av. Ca mai sus.

Rv. ΣAP / $\overline{\text{KP}}$ - $\overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. Litera P din sigla $\overline{\text{KP}}$ este abia reprezentată. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΠOΘHΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 415-416.

52. AR ↗ 16,46 g; 29 × 30 mm; inv. MNIR 189316 (pv 4920 - 638/32121). Pl. 5, 52.

Av. Ca mai sus.

Rv. ΣAP / $\overline{\text{KP}}$ - $\overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. Litera P din sigla $\overline{\text{KP}}$ este abia reprezentată. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΠOΘHΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 415-416.

53. AR ↑ 16,38 g; 30 × 31 mm; inv. MNIR 189301 (pv 4920 - 638/32106). Pl. 5, 53.

54. AR ↑ 16,13 g; 29,2 × 31,1 mm; flan șters pe margini pe avers, imprimat parțial; inv. MNIR 189312 (pv 4920 - 638/32117). Pl. 5, 54.

Av. Ca mai sus.

Rv. ΣAP / $\overline{\text{KP}}$ - $\overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. Litera P din sigla $\overline{\text{KP}}$ este abia reprezentată. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΠOΘHΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 415-416.

55. AR ↑ 16,37 g; 29,7 × 31,1 mm; flan crăpat; inv. MNIR 189322 (pv 4920 - 638/32127). Pl. 6, 55.

56. AR ↑ 16,22 g; 30,5 × 31,5 mm; inv. MNIR 189365 (pv 4920 - 638/32170). Pl. 6, 56.

Av. Ca mai sus.

Rv. ΣAP / $\overline{\text{KP}}$ - $\overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. Litera P din sigla $\overline{\text{KP}}$ este abia reprezentată. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΠOΘHΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 415-416.

57. AR ↑ 16,48 g; 32 mm; inv. MNIR 189332 (pv 4920 - 638/32137). Pl. 6, 57.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ.

Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 415-416.

58. AR ↑ 15,96 g; 31 × 32 mm; inv. MNIR 189362 (pv 4920 - 638/32167). Pl. 6, 58.

TIP III

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ.

Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 300-301.

59. AR ↗ 16,31 g; 29,5 mm; inv. MNIR 189387 (pv 4920 - 638/32192). Pl. 6, 59.

60. AR ↗ 16,13 g; 31,3 mm; inv. MNIR 189321 (pv 4920 - 638/32126). Pl. 6, 60.

61. AR ↗ 16,32 g; 31,5 mm; inv. MNIR 189320 (pv 4920 - 638/32125). Pl. 6, 61.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ.

Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 177, Prokopov 2012, 300-301.

62. AR ↑ 16,28 g; 31,5 × 32,5 mm; inv. MNIR 189303 (pv 4920 - 638/32108). Pl. 6, 62.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ.

Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 304.

63. AR ↗ 16,46 g; 31,3 mm; inv. MNIR 189323 (pv 4920 - 638/32128). Pl. 6, 63.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ.

Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Prokopov 2012, 304 variantă.

64. AR ↑ 16,29 g; 30,7 × 32,2 mm; inv. MNIR 189380 (pv 4920 - 638/32185). Pl. 6, 64.

65. AR ↑ 16,22 g; 30,8 mm; inv. MNIR 189306 (pv 4920 - 638/32111). Pl. 6, 65.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ.

Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 307-317.

66. AR ↗ 16,32 g; 29,5 × 31 mm; piesa are pe avers o mică adâncitură în mijloc, care lasă să se vadă un alt strat de metal (fourré); inv. MNIR 189351 (pv 4920 - 638/32156).

Pl. 6, 66.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ.

Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 307-317.

67. AR ⚭ 16,38 g; 30 mm; inv. MNIR 189379 (pv 4920 - 638/32184). Pl. 7, 67.

Av. Ca mai sus.

Rv. ⚭ / ⚭ - ⚭, în interiorul cununii. Litera P din ⚭ este abia schițată. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 178, Prokopov 2012, 307-317.

68. AR ⚭ 16,19 g; 30 × 30,5 mm; inv. MNIR 189314 (pv 4920 - 638/32119). Pl. 7, 68.

Av. Ca mai sus.

Rv. ⚭ / ⚭ - ⚭, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 307-317.

69. AR ↑ 16,61 g; 30,5 × 32,3 mm; inv. MNIR 189336 (pv 4920 - 638/32141). Pl. 7, 69.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. ⚭ / ⚭ - ⚭, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 307-317.

70. AR ↑ 16,56 g; 29 mm; inv. MNIR 189315 (pv 4920 - 638/32120). Pl. 7, 70.

Av. Ca mai sus.

Rv. ⚭ / ⚭ - ⚭, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 307-317.

71. AR ↗ 16,55 g; 32 × 33 mm; flanul are margini prelungite, concav-convexe; inv. MNIR 189331 (pv 4920 - 638/32136). Pl. 7, 71.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. ⚭ / ⚭ - ⚭, în interiorul cununii. Litera P din sigla ⚭ este abia schițată. În mijloc, MAKEΔONΩN/ ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 390.

72. AR ↑ 15,79 g; 30,5 × 31 mm; inv. MNIR 189361 (pv 4920 - 638/32166). Pl. 7, 72.

73. AR ↑ 14,48 g; 29 × 30,1 mm; inv. MNIR 189371 (pv 4920 - 638/32176). Pl. 7, 73.

Av. Ca mai sus.

Rv. ⚭ / ⚭ - ⚭, în interiorul cununii. Litera P din sigla ⚭ este abia schițată. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 390.

74. AR ↑ 16,76 g; 29,6 × 30,6 mm; inv. MNIR 189344 (pv 4920 - 638/32149). Pl. 7, 74.

75. AR ↑ 15,83 g; 30,7 × 32,7 mm; inv. MNIR 189309 (pv 4920 - 638/32114). Pl. 7, 75.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. ⚭ / ⚭ - ⚭, în interiorul cununii. Litera P din sigla ⚭ este abia schițată. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 345-350.

76. AR ↑ 16,29 g; 31,4 mm; inv. MNIR 189334 (pv 4920 - 638/32139). Pl. 7, 76.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 345-350.

77. AR ↗ 16,27 g; 29,6 × 30,3 mm; inv. MNIR 189335 (pv 4920 - 638/32140). Pl. 7, 77.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012 345-350.

78. AR ↑ 16,08 g; 30,5 × 31 mm; ștanță comună cu piesele anterioare, fisurată, cu defect vizibil în redarea ochiului zeiței; inv. MNIR 189377 (pv 4920 - 638/32183). Pl. 7, 78.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Prokopov 2012, 345-350.

79. AR ↑ 16,35 g; 32,5 mm; inv. MNIR 189354 (pv 4920 - 638/32159). Pl. 8, 79.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. Litera P din sigla $\overline{\text{KP}}$ este abia schițată. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 350.

80. AR ↑ 16,51 g; 30,5 × 32,5 mm; inv. MNIR 189369 (pv 4920 - 638/32174). Pl. 8, 80.

81. AR ↑ 16 g; 32,5 × 33,1 mm; inv. MNIR 189384 (pv 4920 - 638/32189). Pl. 8, 81.

Ștanță înrudită cu piesele anterioare

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Litera P din sigla $\overline{\text{KP}}$ este abia schițată. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 345-349.

82. AR ↗ 16,16 g; 30,5 × 31 mm; inv. MNIR 189353 (pv 4920 - 638/32158). Pl. 8, 82.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 345-349.

83. AR ↑ 16,63 g; 31 × 32 mm; inv. MNIR 189307 (pv 4920 - 638/32112). Pl. 8, 83.

Ștanță înrudită cu piesa anterioară

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 345-349.

84. AR ↑ 16,51 g; 31,5 mm; inv. MNIR 189297 (pv 4920 - 638/32102). Pl. 8, 84.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 177, Prokopov 2012, 369.

85. AR ↑ 14,97 g; 30,8 mm; inv. MNIR 189291 (pv 4920 - 638/32096). Pl. 8, 85.
86. AR ↗ 16,28 g; 32,5 mm; inv. MNIR 189288 (pv 4920 - 638/32093). Pl. 8, 86.
87. AR ↗ 15,64 g; 32,5 mm; cu margini rupte, concav-convexe; cu revers surfrapat, cu ștanța mișcată; inv. MNIR 189289 (pv 4920 - 638/32094). Pl. 8, 87.

TIP IV

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ, cu litere globulate. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 361.

88. AR ↗ 16,38 g; 30 mm; imagine ușor descentrată; inv. MNIR 189290 (pv 4920 - 638/32095). Pl. 9, 88.

Ștanță înrudită cu piesa anterioară

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 362.

89. AR ↗ 16,47 g; 31,5 × 32 mm; inv. MNIR 189287 (pv 4920 - 638/32092). Pl. 9, 89.

Ștanță înrudită cu piesa anterioară

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 362.

90. AR ↑ 15,72 g; 31,5 × 32 mm; inv. MNIR 189358 (pv 4920 - 638/32163). Pl. 9, 90.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 362.

91. AR ↑ 15,47 g; 31 × 33 mm; inv. MNIR 189304 (pv 4920 - 638/32109). Pl. 9, 91.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 177, Prokopov 2012, 362.

92. AR ↑ 16,45 g; 30,8 × 31,1 mm; inv. MNIR 189295 (pv 4920 - 638/32100). Pl. 9, 92.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 362.

93. AR ↑ 15,94 g; 31,8 × 33 mm; inv. MNIR 189299 (pv 4920 - 638/32104). Pl. IX, 93.

Ștanță înrudită cu piesa anterioară

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΘΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 333.

94. AR ↑ 16,68 g; 31,1 × 32,1 mm; inv. MNIR 189330 (pv 4920 - 638/32135). Pl. 9, 94.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ . Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.
Gaebler 176, Prokopov 2012, 333.

95. AR ↑ 16,42 g; 32,5 mm; inv. MNIR 189382 (pv 4920 - 638/32187). Pl. 9, 95.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ . Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.
Gaebler 176, Prokopov 2012, 333.

96. AR ↗ 16,36 g; 32 × 33,4 mm; inv. MNIR 189370 (pv 4920 - 638/32175). Pl. 9, 96.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ . Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.
Gaebler 176, Prokopov 2012, 333.

97. AR ↗ 16,11 g; 31 × 32,2 mm; inv. MNIR 189356 (pv 4920 - 638/32161). Pl. 9, 97.

98. AR ↗ 16,22 g; 30,4 × 31 mm; imaginea este ștearsă, neclară; inv. MNIR 189339 (pv 4920 - 638/32144). Pl. 9, 98.

TIP V

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ . Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Prokopov 2012, 394-401.

99. AR ↑ 16,65 g; 30,5 mm; inv. MNIR 189367 (pv 4920 - 638/32172). Pl. 9, 99.

100. AR ↑ 16,38 g; 30,3 × 32,8 mm; formă ovală; inv. MNIR 189319 (pv 4920 - 638/32124). Pl. 10, 100.

101. AR ↑ 16,27 g; 31 mm; formă ușor schyphată, strâmbă; inv. MNIR 189328 (pv 4920 - 638/32133). Pl. 10, 101.

102. AR ↑ 16,21 g; 30 mm; inv. MNIR 189383 (pv 4920 - 638/32188). Pl. 10, 102.

103. AR ↑ 15,54 g; 31,4 × 33 mm; inv. MNIR 189337 (pv 4920 - 638/32142). Pl. 10, 103.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ . Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 394-401.

104. AR ↑ 16,57 g; 29,3 × 30,8 mm; inv. MNIR 189311 (pv 4920 - 638/32116). Pl. 10, 104.

105. AR ↑ 16,51 g; 30 × 32 mm; inv. MNIR 189352 (pv 4920 - 638/32157). Pl. 10, 105.

106. AR ↑ 16,25 g; 30 mm; inv. MNIR 189324 (pv 4920 - 638/32129). Pl. 10, 106.

107. AR ↑ 16,01 g; 30,5 mm; inv. MNIR 189360 (pv 4920 - 638/32165). Pl. 10, 107.

108. AR ↑ 16,00 g; 30,5 × 32,5 mm; inv. MNIR 189359 (pv 4920 - 638/32164). Pl. 10, 108.

Av. Ca mai sus.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠPOTHΣ . Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 394-401.

109. AR ↑ 16,07 g; 30 × 31 mm; flan crestă; inv. MNIR 189340 (pv 4920 - 638/32145). Pl. 10, 109.

110. AR ↑ 16,65 g; 30,5 mm; inv. MNIR 189346 (pv 4920 - 638/32151). Pl. 10, 110.

111. AR ↑ 16,48 g; 31,5 mm; inv. MNIR 189333 (pv 4920 - 638/32138). Pl. 11, 111.

Av. Ca mai sus.

Rv. Ⲡⲡ / ⲚⲠ - ⲚⲎⲎ, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger. Gaebler 176, Prokopov 2012, 394-401.

112. AR ↗ 15,71 g; 29 × 31 mm; flan poros; inv. MNIR 189350 (pv 4920 - 638/32155). Pl. 11, 112.

Av. Ca mai sus.

Rv. Ⲡⲡ / ⲚⲠ - ⲚⲎⲎ, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger. Gaebler 176, Prokopov 2012, 394-401.

113. AR ↑ 16,34 g; 30 mm; inv. MNIR 189368 (pv 4920 - 638/32173). Pl. 11, 113.

114. AR ↗ 16,30 g; 30,7 × 31,7 mm; inv. MNIR 189342 (pv 4920 - 638/32147). Pl. 11, 114.

TIP VI

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. Ⲡⲡ / ⲚⲠ - ⲚⲎⲎ în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 10 jos. În partea stângă, un fulger. Gaebler 177, Prokopov 2012, 467.

115. AR ↑ 15,76 g; 31,5 × 33,5 mm; inv. MNIR 189286 (pv 4920 - 638/32091). Pl. 11, 115.

Av. Ca mai sus.

Rv. Ⲡⲡ / ⲚⲠ - ⲚⲎⲎ în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 10 jos. În partea stângă, un fulger. Imagine barbarizată, neclară. Gaebler 177, Prokopov 2012, 469.

116. AR ↓ 16,23 g; 31 mm; inv. MNIR 189292 (pv 4920 - 638/32097). Pl. 11, 116.

Av. Ca mai sus.

Rv. Ⲡⲡ / ⲚⲠ - ⲚⲎⲎ, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 10 jos. În partea stângă, un fulger. Gaebler 177 variantă, Prokopov 2012, 470.

117. AR ↗ 15,36 g; 31,5 mm; inv. MNIR 189284 (pv 4918 - 638/32089). Pl. 11, 117.

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze. Imaginea a fost deteriorată de intervenții ulterioare, fiind lovită.

Rv. Ⲡⲡ / ⲚⲠ - ⲚⲎⲎ, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger. Prokopov 2012, 536.

118. AR ↗ 16,17 g; 31,1 mm; inv. MNIR 189310 (pv 4920 - 638/32115). Pl. XI, 118.

Ștanță înrudită cu piesa anterioară

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze. Imagine barbarizată, executată neîngrijit.

Rv. Ⲡⲡ / ⲚⲠ - ⲚⲎⲎ, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger. Gaebler 176, Prokopov 2012, 537.

119. AR ↑ 16,22 g; 29,5 × 32 mm; inv. MNIR 189293 (pv 4920 - 638/32098). Pl. 11, 119.

Ștanță înrudită cu piesa anterioară

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze. Imagine barbarizată, executată neîngrijit.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{TYE}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 176, Prokopov 2012, 539.

120. AR ↑ 16,52 g; 30,3 × 32,3 mm; inv. MNIR 189298 (pv 4920 - 638/32103). Pl. 11, 120.

TIP VII

Av. Bustul zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\Sigma\text{AP} / \overline{\text{KP}} - \overline{\text{PE}}$, în interiorul cununii. Litera P din $\overline{\text{KP}}$ este abia schițată. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΤΗΣ. Cununa are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler 178, Prokopov 2012, 516.

121. AR ↑ 16,28 g; 31 mm; flan cu margini concav-convexe, prelungite defectuos; inv. MNIR 189376 (pv 4920 - 638/32181). Pl. 11, 121.

Imitație cu siglele $\overline{\text{NK}} / \overline{\text{HP}}$

Av. Bustul barbarizat al zeiței spre dreapta. Pe scut, stele cu opt raze.

Rv. $\overline{\text{NK}} / \overline{\text{HP}}$, în interiorul cununii. În mijloc, MAKEΔONΩN/ΠΡΟΤΗΣ, încadrând o măciucă dispusă spre dreapta. Totul se află într-o cunună de frunze de stejar, care are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, un fulger.

Gaebler -, Prokopov 2012, 747-749.

122. AR ↗ 13,69 g; 30,5 × 31,5 mm; flan larg cu margini prelungi și îndoite, concav-convexe; inv. MNIR 189282 (pv 4916 - 638/32087). Pl. 11, 122.

THASOS

TIP I

Av. Capul lui Dionysos tânăr spre dreapta, purtând taenia și o cunună de frunze de iederă cu două rozete, cu părul strâns într-o torsadă la spate.

Rv. $\overline{\Omega}$ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. Între măciucă și piciorul drept al eroului, litera **M**. Herakles nud, în picioare, privind spre stânga, sprijinindu-și brațul drept pe măciucă, are pe mâna și brațul stâng pielea leului din Nemeea.

Prokopov 2006, 375.

123. AR ↑ 16,17 g; 31,4 mm; imaginea de pe revers este neîngrijită; inv. MNIR 189394 (pv 4921 - 638/32199). Pl. 12, 123.

Ștanță înrudită cu piesa anterioară

Av. Capul lui Dionysos spre dreapta.

Rv. $\overline{\Omega}$ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. În câmp stânga, litera **M**.

Prokopov 2006, 470-473.

124. AR ↖ 15,91 g; 32 mm; inv. MNIR 189389 (pv 4921 - 638/32194). Pl. XII, 124.

Ștanță înrudită cu piesa anterioară

Av. Capul lui Dionysos spre dreapta.

Rv. $\overline{\Omega}$ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. În câmp stânga, litera **M**.

Prokopov 2006, 395-399.

125. AR ↑ 16,20 g; 30 × 31,3 mm; cu argint de calitate slabă; inv. MNIR 189393 (pv 4921 - 638/32198). Pl. 12, 125.

TIP II

Av. Capul lui Dionysos spre dreapta.

Rv. Ω ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. În câmp stânga, sigla **M**.

Prokopov 2006, 266.

126. AR \uparrow 15,55 g; 31,5 × 33,7 mm; inv. MNIR 189401 (pv 4922 - 638/32206). Pl. 12, 126.

Ștanță înrudită cu piesa anterioară

Av. Capul lui Dionysos spre dreapta.

Rv. Ω ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. În câmp stânga, litera **M**.

Prokopov 2006, 263.

127. AR \uparrow 15,58 g; 30,5 × 33 mm; inv. MNIR 189390 (pv 4921 - 638/32195). Pl. 12, 127.

Ștanță înrudită cu piesa anterioară

Av. Capul lui Dionysos spre dreapta.

Rv. Ω ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. În câmp stânga, litera **M**.

Prokopov 2006, 195.

128. AR \uparrow 15,09 g; 31,5 × 32,5 mm; inv. MNIR 189391 (pv 4921 - 638/32196). Pl. 12, 128.

Av. Ca mai sus.

Rv. Ω ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. În câmp stânga, litera **M**.

Prokopov 2006, 195.

129. AR \uparrow 15,08 g; 31,5 mm; inv. MNIR 189396 (pv 4921 - 638/32201). Pl. 12, 129.

TIP III

Av. Capul lui Dionysos spre dreapta.

Rv. Ω ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. În câmp stânga, sigla **M**.

Prokopov 2006, 206.

130. AR \curvearrowright 15,64 g; 29,2 × 31,5 mm; inv. MNIR 189399 (pv 4922 - 638/32204). Pl. 12, 130.

Av. Capul lui Dionysos spre dreapta.

Rv. Ω ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. În câmp stânga, sigla **M**.

Prokopov 2006, 206.

131. AR \curvearrowright 15,41 g; 30,4 × 31,5 mm; pe avers, pe gâtul zeului se observă un defect de ștanță, aceasta fiind fisurată; inv. MNIR 189400 (pv 4922 - 638/32205). Pl. 12, 131.

Av. Ca mai sus.

Rv. Ω ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. În câmp stânga, sigla **M**.

Prokopov 2006, 294.

132. AR \curvearrowright 13,49 g; 30 mm; inv. MNIR 189397 (pv 4922 - 638/32202). Pl. 12, 132.

Ștanță înrudită cu piesa anterioară

Av. Capul lui Dionysos spre dreapta.

Rv. Ω ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. În câmp stânga, sigla **M**.

Prokopov 2006, 292.

133. AR \uparrow 15,43 g; 28,5 × 29,3 mm; inv. MNIR 189398 (pv 4922 - 638/32203). Pl. 12, 133.

TIP IV

Av. Capul lui Dionysos spre dreapta.

Rv. Ω ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. În câmp stânga, litera **M**.

Prokopov 2006, 355-357.

134. AR K 15,11 g; 31,4 × 32 mm; inv. MNIR 189392 (pv 4921 - 638/32197). Pl. 13, 134.

Ștanță înrudită cu piesa anterioară

Av. Capul lui Dionysos spre dreapta.

Rv. Ω ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ/ΣΩΤΗΡΟΣ/ΘΑΣΙΩΝ. În câmp stânga, litera **M**.

Prokopov 2006, 507 variantă.

135. AR K 15,60 g; 31,5 mm; flan strâmbat ulterior?; inv. MNIR 189395 (pv 4921 - 638/32200). Pl. 13, 135.

Descoperire izolată

Macedonia Prima

Av. Bustul drapat al zeiței Artemis Tauropolos, în centrul scutului macedonean, într-un cerc perlat. Scutul este ornamentat cu șapte ovale, având în mijlocul fiecăruia câte o stea cu opt raze.

Rv. Σ Π / K -TYE, în interiorul cununii. În mijloc, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ/ΠΙΡΩΤΗΣ, cu litere ușor globulate. Legenda este redată pe două rânduri, încadrând o măciucă dispusă orizontal, spre dreapta. Totul se află într-o cunună de frunze de stejar, care are 10 frunze sus și 9 jos. În partea stângă, unde se încheie cununa, este redat un fulger alcătuit din câte trei linii.

Prokopov 2012, 269.

136. AR K 16,02 g; 31,28 × 33,03 mm; flan larg cu margini concav-convexe; inv. MMB 78030. Pl. 13, 136.

În ordonarea pieselor din tezaur, noi am încercat să le aranjăm cât mai compact, în funcție de sigle și ulterior, de asemănările stilistice dintre ele. Din acest motiv, nu am respectat ordinea emisiunilor din cel mai recent catalog apărut, cel al lui Ilya Prokopov (Prokopov 2012). Acesta precizează încă din preambulul catalogului său că nu a realizat un studiu de ștanțe, deoarece acesta este un demers foarte dificil având în vedere marea cantitate de monedă bătută într-o perioadă foarte scurtă. El a încercat să stabilească pentru fiecare grup de sigle tipurile de avers generale, diferite stilistic, chiar dacă ele nu sunt identice.

Cea mai timpurie emisiune din depozitul de la Viișoara pare să fie cea cu siglele Δ/X -E, pentru care numismatul bulgar a identificat trei ștanțe de avers (Prokopov 2012 45-47, nr. 15-34). Piesele noastre (nr. 1-2) aparțin tipurilor de avers nr. 6 și 7 din lucrarea amintită. La un anumit tip de avers, nr. 6 de pildă, sunt înregistrate piese cu trăsături specifice comune, care se deosebesc prin mici detalii ne semnificative, ce scapă ochiului în mod obișnuit. O piesă cu aceste monograme este prezentă în tezaurul de la Șieu-Odorhei, jud. Bistrița-Năsăud, fiind asemănătoare ca stil cu prima monedă din depozitul nostru (Preda, Marinescu 1983-1985 26, nr. 45), iar un alt exemplar cu trăsături aproape similare de avers cu cea de-a doua piesă de la noi apare în structura tezaurului de la Poiana, jud. Teleorman (Bogdan-Cătănicu 1975 180-181, nr. 39/fig. 3, sigla IV). O piesă de acest gen este descrisă în tezaurul de la Cugir, jud. Hunedoara (Floca 1958 97, nr. 3, cu aversul asemănător cu nr. 1 din tezaurul de la Viișoara); iar o alta este semnalată în depozitul de la Mura Mică, jud. Mureș (Gohl 1904 94). În ansamblu, se remarcă proporția redusă a monedelor cu aceste sigle în descoperirile din România.

Cu sigla Ξ , avem doar o monedă (nr. 3), cu trăsături asemănătoare pieselor anterioare. În lucrarea sa, I. Prokopov înregistrează un singur avers (nr. 10), care a fost bătut cu mai multe ștanțe, pe care se observă mici diferențe de tipar (Prokopov 2012 47-49, nr. 35-46). Acesta descrie două tipuri de revers la această emisiune, ce diferă prin imprimarea în partea stângă a unui fulger înaripat în prima etapă, apoi a unui fulger simplu. La noi, această monogramă este prezentă doar pe o piesă din tezaurul de la Căprioru, jud. Dâmbovița, care s-ar fi pierdut până în momentul intrării în muzeu (Chirilă, Mihăescu 1969 5), astfel că nu putem să vedem dacă are același tipar sau este unul diferit.

În continuare, par să fie emisiunile cu sigla HP , din care avem 2 exemplare (nr. 4-5), așa cum reiese din asemănările evidente între aversul piesei cu sigla Ξ și cel al monedei următoare (nr. 4). Succesiunea emisiunilor este diferită la Prokopov, unde după monedele cu sigla Ξ , urmează în catalogul său cele cu monogramele HP / N^4 . Din confruntarea aversurilor, se poate observa similitudinea frapantă dintre cele două tipuri de emisiuni; de aceea, noi am considerat că urmează piesele cu sigla HP celor cu Ξ . A doua piesă cu HP din catalogul nostru are tiparul diferit de cea dintâi, tipar care este înrudit cu piese prezente în depozitele de la Șieu-Odorhei (3 ex.) (Preda, Marinescu 1983-1985 26, nr. 40-42/pl. IV-V), Frăsinet (Gramaticu, Predoi 2001 36, nr. 1) și Merenii de Sus, jud. Teleorman (Gramaticu 2000 398, nr. 4). Din nefericire, moneda din depozitul de la Merișani, jud. Teleorman nu este ilustrată pentru a vedea cărei ștanțe îi aparține sau dacă este o altă variantă (Preda 1966 373, nr. 1.).

Ulterior, noi am ordonat trei tetradrahme cu siglele HP/N (nr. 6-8), dintre care două diferite ca stil, iar a treia înrudită stilistic cu o piesă anterioară (nr. 8 cu nr. 5). Ele diferă față de celelalte monede prin faptul că pe revers, în partea stângă au un fulger înaripat. Emisiunile cu siglele HP/N sunt prezente în număr mai mare în tezaurul de la Căprioru (Chirilă, Mihăescu 1969 7-8, nr. 1-4), unde cele patru exemplare sunt asemănătoare cu nr. 8 de la noi. În depozitele de la Șieu-Odorhei (Preda, Marinescu 1983-1985 26, nr. 43) și Cugir (Floca 1958 97, nr. 2) este descrisă câte o monedă cu tipare similare cu nr. 6-7 din tezaurul de la Vișoara. Depozitul de la Conțești, jud. Teleorman, descoperit în anii 1909-1910, era alcătuit la început din 11 monede emise de Macedonia Prima (Beda 1980 130, nr. 3c/pl. I, 2). Acestea s-au pierdut, cu excepția unei tetradrahme păstrate într-o colecție particulară. Aceasta poartă siglele HP/N , având trăsături înrudite cu nr. 8 din tezaurul nostru.

Între piesele din depozitul nostru, urmează o monedă cu siglele AK/HP (nr. 9). Ea are aversul aproape similar cu o piesă cu sigla HP (nr. 5), dar nu identic. O emisiune deosebită a fost semnalată la Cugir (Floca 1958 97, nr. 1.), iar o alta, diferită ca matriță în depozitul de la Șieu-Odorhei (Preda, Marinescu 1983-1985 26, nr. 46). Cu toate că au fost descoperite doar câteva piese în țara noastră, faptul că ele sunt diferite indică baterea unei mari cantități de monedă.

Cu siglele nr. $\text{PE} / \text{E} - \text{AP}$, noi avem o singură piesă cu trăsături specifice (nr. 10). În România, există o monedă de același stil în depozitul de la Frăsinet (Gramaticu, Predoi 2001 36, nr. 2). Alte două piese sunt semnalate în depozitele de la Brâncoveanu, jud. Dâmbovița (Mitreă 1971 105, nr. 1c, fără fotografie) și Mura Mică, jud. Mureș (Gohl 1904 94, cu sigla descrisă defectuos), fiind din păcate neilustrate. Emisiunile cu aceste sigle au fost bătute în aceeași perioadă cu un alt grup puțin diferit prin schimbarea monogramei de sus, $\text{EP} / \text{E} - \text{AP}$. Dintr-o astfel de emiterie, există o piesă în tezaurul de la Șieu-Odorhei, ce continuă stilul pieselor mai timpurii, dar cu trăsături mai tehnice (Preda, Marinescu 1983-1985 26 și 31, nr. 49).

⁴ Prokopov 2012 49-50, unde monedele cu sigla Ξ , continuă cu piesele cu literele $\Delta\text{A}/\text{AI}$ și $\text{AI}/\Delta\text{A}$, ele fiind urmate de cele cu siglele HP/N .

Mult mai numeroase sunt tetradrahmele cu sigla **Α** (nr. 11-17). Acestea au fost bătute cu multe și variate ștanțe, ce relevă o evoluție stilistică graduală de la primele emiteri de o înaltă ținută artistică (nr. 11-15) până la ultimele faze de barbarizare (nr. 16-17). Pentru tetradrahmele cu sigla **Α**, specialistul bulgar a trasat câteva etape de emiteri, pe care le-a stabilit în funcție de stil, dar și cronologic: seriile IB și IIB grupate între anii 158 – 149/8 a.Chr., urmate de seria III între anii 149/8 – a doua jumătate a secolului al II-lea a.Chr. (Prokopov 2012 180-182). Este cea mai îndelungată emiteri a Macedoniei Prima. Chiar atunci când sunt foarte asemănătoare din punct de vedere stilistic, ele nu sunt identice, fapt ce relevă o emiteri masivă într-un timp relativ scurt.

Dacă analizăm structura tezaurului din țara noastră, vom observa că tetradrahmele cu sigla **Α** au o proporție importantă în compoziția lor, reprezentând procente de peste 45 % în depozitul de la Căprioru (Chirilă, Mihăescu 1969 8-10, grupele II-IV, nr. 5-42) și mai mult de 54-65 % în cele de la Frăsinet (Gramaticu, Predoi 2001 36, nr. 12-24 și p. 41, nr. 27) și Poiana (Bogdan-Cătănicu 1975 179-180, nr. 1-38). Deosebit de interesantă este structura tezaurului de la Brâncoveanu, care cuprinde 86 de monede: Macedonia Prima, Thasos, Odesos și chiar un exemplar de tip Alexandru cel Mare emis de Byzantion (Mitrea 1971 105, nr. 1-2). Dintre cele 67 piese macedonene, 42 exemplare sunt imprimate cu sigla **Α**, fiind emise cu diferite grade de barbarizare, fapt precizat de autor în absența fotografiilor.

Proporția pare mai mică în tezaurul de la Șieu-Odorhei, a cărei compoziție este mult mai amalgamată, cu monede din Thasos, Apollonia Illyrica, Dyrhachium și emisiuni celtice. Dar, dacă ne raportăm doar la cele macedonene, tetradrahmele cu monograma **Α** reprezintă cam 40 % din totalul lor (Preda, Marinescu 1983-1985 20-26, nr. 1-39). Ele lipsesc cu totul din depozitele de la Merișani, Merenii de Sus și Cugir, dar acestea nu au fost recuperate integral. Aceeași situație o întâlnim și la Viișoara, unde nu este relevantă proporția tetradrahmelor cu **Α**, deoarece tezaurul a fost recuperat parțial, dând o imagine înșelătoare.

În urma unei cercetări a structurii depozitelor, se poate observa că în tezaurul de la Frăsinet sunt câteva piese cu sigla **Α** din primele emisiuni (grupa IB la Prokopov) și cele mai multe sunt variante ale ștanțelor inițiale (grupa III). În cel de la Căprioru, sunt prezente fără întreruperi emisiunile cu această monogramă încă de la primele bateri, din grupa IB, IIB până la cele târzii din seria III și imitații grosolane. Tot aici, se poate observa o monedă cu ștanța comună de avers cu nr. 11 de la noi (Chirilă, Mihăescu 1969 pl. III, nr. 22). În general, aceeași continuitate o regăsim și la Șieu-Odorhei, în vreme ce la Poiana sunt doar emisiuni târzii din grupa III și imitații. La Brâncoveanu, nu putem să presupunem pe baza siglelor desenate că sunt emiterii târzii, din grupele IIB și III, în absența ilustrației. În tezaurul de la Sânpetru, jud. Brașov, alcătuit din 56 de tetradrahme Thasos și 3 piese Macedonia Prima, noi am identificat o piesă cu aversul foarte asemănător cu nr. 12-14 de la noi, aparținând grupei IB, celelalte două fiind mai târzii, din grupa III (Chirilă, Pop 1968 165-166, nr. 57-59, ultima fiind cea cu trăsături timpurii). Tot o piesă mai timpurie, cu sigla **Α** aparține depozitului de la Silistra, care este recuperat parțial (Gramaticu 1996a 23, nr. 1).

O imitație nereușită, imprimată confuz cu monograma **Α** este descrisă alături de tetradrahme thasiene și în tezaurul de la Petrindu, jud. Sălaj (Chirilă, Lucăcel 1979 89, nr. 1). O alta, cu o ștanță aproape identică, de un stil similar este prezentă în descoperirea mixtă de la Nicolae Bălcescu, jud. Teleorman (I), datat după denarii romani republicani în anul 42 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 105). Depozitul de la Cojasca, jud. Dâmbovița cuprinde, alături de emisiuni thasiene și geto-dacice, și monede macedonene ce poartă sigla **Α** și **ΣΑΡ / Κ - ΤΥΕ** (Moisil 1943 160, nr. 20). Din nefericire, acestea nu au fost ilustrate pentru a vedea ce fel de ștanțe avem. Însă după modul de redare al monogramelor, cele cu **Α** par a fi de la emisiuni timpurii până la

cele târzii, barbarizate. În descrierea descoperirilor, sigla **Α** este redată pe monede uneori fie cu litera P abia vizibilă, fie cu litera A din ligatură cu bara frântă, fie cu litera A cu bara frântă alungită în jos și globulată. De fapt, este aceeași siglă, imprimată pe emisiuni ce sunt în diferite stadii de evoluție și barbarizare, datorită multiplicării⁵.

În depozitul nostru, cele mai numeroase monede sunt cele imprimate cu siglele **ΣΑΡ / ΚΡ - ΤΥΕ**. Acestea provin din diferite emiteri, mai mult sau mai puțin reușite, mai timpurii sau mai târzii. Ceea ce este caracteristic emisiunilor macedonene este faptul că inițial au fost câteva tipuri de avers, care ulterior au fost multiplicare masiv. Acest proces de repetiție a ștanțelor, fără a fi identice, aduce la fiecare batere mici detalii diferite, care duc la o degradare stilistică treptată. Noi am încercat în catalog să surprindem evoluția și deprecierea trăsăturilor aversurilor pe baza pieselor avute la dispoziție. Pentru a ușura discuția, le-am împărțit convențional în câteva tipuri evolutive, pe care am încercat să le identificăm și în structura altor descoperiri. Nu avem deocamdată o structură clară a succesiunii emisiunilor cu aceleași sigle, de aceea și înșiruirea tipurilor propuse este relativ aleatorie.

În depozitul de la Brâncoveanu, sunt menționate 24 exemplare cu **ΣΑΡ / ΚΡ - ΤΥΕ**, care după modul de imprimare, par a face parte dintre emiterile intermediare, cu elemente de degradare ale siglelor (Mitreă 1971 105, 2a). La Silistra, este prezentă o monedă asemănătoare cu nr. 24-25 de la noi, alte două piese fiind cu ștanțe diferite (Gramaticu 1996a 23-24, nr. 2-4, nr. 4 având ștanța înrudită cu nr. 24-25 de la noi). În tezaurul de la Merenii de Sus, alcătuit din cinci monede cu aceste sigle și o tetradrahmă cu **HP/N**, se pot observa tipare înrudite cu cele din depozitul de la Viișoara (Gramaticu 2000 397-398). Dintre cele cu siglele **ΣΑΡ / ΚΡ - ΤΥΕ**, două par a fi dintre emiterile mai timpurii, urmate de piese cu ștanțe înrudite sau comune cu nr. 84, 90 și 120 din Viișoara.

Din descrierea sumară a tezaurului de la Cojasca, jud. Dâmbovița, se deduce că o parte dintre cele 38 tetradrahme macedonene sunt imprimate cu variante ale siglelor **ΣΑΡ / ΚΡ - ΤΥΕ**, mai mult sau mai puțin depreciate stilistic, chiar și cu monograma **ΜΕ**, care este aplicată pe piese extrem de nereușite (Moisil 1943 160, nr. 20).

În tezaurul de la Merișani, jud. Teleorman, deși nu sunt ilustrate, se constată prezența a șapte exemplare cu varianta de siglă **ΣΑΡ / ΚΡ - ΤΥΕ** și o piesă cu monograma **ΜΕ** în locul celei din urmă, ce ar putea fi înrudită cu nr. 121 de la noi (Preda 1966 373).

Dacă vom compara structura emisiunilor cu aceste monograme din tezaurul de la Viișoara cu depozitele mai vechi, vom observa că ele se regăsesc în toate celelalte descoperiri, având ștanțe comune sau apropiate. Astfel, la Cugir se constată prezența unor emiteri mai timpurii, cu tipare înseriate cu nr. 18-21, 39-40, 43, 46-50 sau 94 în Viișoara (Floca 1958 97, nr. 4-8). În cel de la Căprioru avem piese din primele emisiuni, cum sunt cele de la nr. 18-21, 28 sau 30-33 din tezaurul nostru, urmate de exemplare înregistrate la nr. 36, 39-42, 46-50, 57-62, 66-69, 80-84, 94-106, 119 (Chirilă, Mihăescu 1969 pl. V, 44 – IX, 84). Ultima piesă face parte din emisiunile târzii, nereușite artistic, chiar barbarizate. Aceleași ștanțe le întâlnim și în depozitul de la Poiana⁶, care are o structură similară cu tezaurele de la Viișoara și Căprioru. Și aici avem o piesă extrem de barbarizată, cu legenda agramată, coruptă și sigle imitative (Bogdan-Cătănicu 1975 pl. VIII, 57). La Șieu-Odorhei, piesele cu siglele **ΣΑΡ / ΚΡ - ΤΥΕ** provin în general din aceleași tipare, relevând o imagine asemănătoare a compoziției⁷.

⁵ Aceeași situație o întâlnim și la monedele cu siglele **ΣΑΡ / ΚΡ - ΤΥΕ**.

⁶ Bogdan-Cătănicu 1975 pl. V, 40 – VIII, 57, cu ștanțe comune sau asemănătoare cu nr. 18-21, 35, 44, 49, 66, 115, 119-120 din catalogul nostru.

⁷ Preda, Marinescu 1983-1985 27-34, unde am identificat tipare înrudite cu nr. 18-21, 35-36, 39-42, 46-50, 66, 79-81, 99, 115-117 din Viișoara.

Aici este prezentă și o piesă imprimată defectuos prin suprabatere, cu ștanța mișcată (Preda, Marinescu 1983-1985 34, nr. 94). Deși la Frăsinet nu avem decât câteva exemplare cu aceste sigle, ele provin din aceleași tipuri de emisiuni⁸.

Din analiza tezaurelor cu tetradrahme din Macedonia Prima descoperite la noi, rezultă că sunt prezente într-o proporție neînsemnată emisiuni cu alte sigle, înseriate de Ilya Prokopov în seria IA (Prokopov 2012 43-64, nr. 1-143). Cele mai numeroase emisiuni aparțin siglelor \mathcal{R} și $\Sigma\text{TP} / \text{KP} - \text{TYE}$, în diferite grade de barbarizare. Acestea, alături de tetradrahmele thasiene, erau prezente în numerarul existent în regiunile de la sud de Dunăre multă vreme după încetarea producției lor în anul 148 a.Chr.

În depozitul nostru, este prezentă și o imitație după o emisiune mai timpurie cu siglele NK / HP . Aceasta pare să fi fost copiată în mediul local din Tracia mult mai târziu după emiterea originalului, poate chiar în secolul I a.Chr. Acest fenomen nu este unic, el fiind evident mai ales în cazul tetradrahmelor din Thasos, care au persistat mai mult în mediul barbar. Acestea au fost reproduse de triburile trace, cu reprezentări aproape de nerecunoscut ale modelului original în ultima fază de execuție (Prokopov 2009).

Tetradrahmele din Thasos din tezaurul de la Vișoara aparțin grupelor IX și X din lucrarea lui I. Prokopov, care le situează în secolul I a.Chr. (Prokopov 2006; Prokopov 2009 338). Ele poartă siglele M și \mathcal{M} , făcând parte din emisiunile cele mai comune din tezaurele din România. Așa cum a subliniat și numismatul bulgar, toate aceste categorii de monede: tetradrahmele Macedoniei Prima, cele din Thasos, drahmele din Dyrhachium și Apollonia Illyrica, denarii romani republicani au intrat în regiunile de la nord de Dunăre în urma unor evenimente politice și militare, a căror mențiune este semnalată în izvoarele scrise ale vremii.

În analiza depozitelor cu tetradrahme din Macedonia Prima, nu avem prea multe indicii de datare. Cele asociate cu tetradrahme din Thasos sugerează același fapt: prezența covârșitoare a emisiunilor de tip thasian cu siglele M și \mathcal{M} situează pătrunderea tezaurelor în ținuturile de la nord de Dunăre în cursul secolului I a.Chr. Cel mai important indiciu este oferit însă de denarii romani republicani, care prin succesiunea depozitelor descoperite aici pot oferi o grilă cronologică a intrărilor de monede de argint de la sud de Dunăre.

Cu toate acestea, în literatura de specialitate nu sunt consemnate decât trei tezaure mixte, cu tetradrahme macedonene și denari romani republicani, dintre care: Vărmaga, județul Hunedoara, cu un denar din anul 81 a.Chr. (Gohl 1918 110; Glodariu 1974 261, nr. 32 și 44), cel din Nicolae Bălcescu, jud. Teleorman, recuperat în două etape, fapt care a permis redatarea în anul 42 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 105). Pe baza asemănării monedei Macedoniei Prima din tezaurul de la Nicolae Bălcescu cu cea din depozitul de la Petrindu, județul Sălaj, noi propunem și situarea celui din urmă tot în a doua jumătate a secolului I a.Chr. A treia descoperire mixtă, tezaurul de la Hunedoara, jud. Hunedoara, cuprinde o tetradrahmă macedoneană târzie, cu sigla \mathcal{R} , dar și 42 denari romani republicani și un denar de la Vespasian. Din analiza denarilor republicani, reiese că ei se ordonează astfel: un grup datat între anii 189-82 a.Chr. și trei piese emise între anii 49-38 a.Chr. (Winkler 1958 403-404, nr. V). Acest fapt ne determină să ne gândim la o teaurizare treptată. Moneda macedoneană ar fi putut ajunge aici în a doua jumătate a secolului I a.Chr., după exemplul pieselor târzii de la Nicolae Bălcescu și Petrindu.

Cele mai multe indicii de datare le oferă tezaurele mixte de tetradrahme Thasos și denari romani republicani, ele fiind mult mai numeroase. La o simplă privire, ele urmează depozitele de denari romani republicani venite de la sud de Dunăre în cursul secolului I a.Chr. înscriindu-se în orizonturi de tezaure. Toate aceste depozite ascunse

⁸ Gramaticu, Predoi 2001 36, cu tipare înrudite cu nr. 24-29, 57, 63, 115-116, 119-120 de la noi.

în cursul secolului I a.Chr. se leagă în mod direct de evenimentele istorice care au loc în sudul Dunării, de atacurile repetate ale populațiilor barbare împotriva provinciei romane Macedonia, de războaiele dintre Roma și Mithridate VI, regele Pontului, de ascensiunea regelui get Burebista, de acțiunile urmașilor săi.

În anul 89 a.Chr., se menționează că Mithridate face pregătiri pentru un război însemnat împotriva romanilor, pregătindu-și armata proprie. De asemenea, el îi cheamă în ajutor pe traci și sciți, precum și alte neamuri din apropierea lui (Apian, 13, 44). Despre toate acestea se plâng romanilor solii regelui Nicomedes III al Bithyniei. Același izvor precizează că Mithridate a adus sub stăpânirea sa pe lângă multe alte neamuri ce îl înconjoară și pe colhidieni, seminție războinică, iar dintre greci pe cei ce locuiesc în Pont, ca și pe acei barbari ce locuiesc mai sus de aceștia. Mithridate recurge la ei ca la niște prieteni, ei fiind gata să facă orice le-ar cere. Este vorba de sciți, tauri, bastarni, traci, sarmați și toți câți se află în jurul fluviilor Tanais și Istru și încă în jurul Lacului Meotic (Apian, 15, 53). Informația este confirmată și de Trogius Pompeius (XXXVIII, 3, 6-7), care arată că Mithridate înțelesese cât de mare va fi războiul pe care îl provocase și trimisese soli la cimbrii, galo-greci, sarmați și bastarni; el atrăsese mai înainte aceste populații de partea sa prin diverse binefaceri și daruri. Ceru să vină trupe din Sciția și înarmă tot Orientul împotriva romanilor.

Primul război mithridatic s-a desfășurat între anii 88-84 a.Chr. Legiunile romane au fost conduse de Lucius Cornelius Sulla, dar și de Lucius Valerius Flaccus și Gaius Flavius Fimbria. În acest context, Apian, 5, 13, menționează că scordiscii aliați cu medii atacaseră templul lui Zeus din Dodona, chiar în anul 88 a.Chr. (FHDR I 565, nota 23). Nu știm dacă această acțiune are neapărat legătură cu începutul războiului mithridatic și încercările strategice ale lui Mithridate de a acționa pe mai multe planuri. Scordiscii atacau în mod repetat provincia Macedonia încă din 140 a.Chr., provocând multe neajunsuri romanilor.

În harta tezaurilor cu denari romani republicani sunt atestate descoperiri pe teritoriul Daciei cam din această perioadă⁹. Cele mai multe sunt neconvingătoare prin faptul că sunt recuperări incomplete, ce trebuie privite cu rezervă. Astfel, din tezaurul de la Băuțar, jud. Caraș-Severin (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 1), s-a recuperat doar un denar datat în anul 90 a.Chr., iar din cel de la Brânceni, jud. Teleorman (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 2) avem doar o piesă de la C. Publicius Malleolus, care ar data din anul 89 a.Chr. La Priseaca, jud. Olt (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 4) este atestat un depozit, din care se păstrează doi denari datați în anii 89 și 88 a.Chr., iar la Cremenari, jud. Vâlcea, avem aceeași situație, cu doi denari, cu ultimul datat în anul 87 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 5).

Cel mai reprezentativ depozit pentru începutul secolului I a.Chr. este cel aflat la Hilib, jud. Covasna alcătuit din 79 drahme de la Dyrrhachium, 22 tetradrahme din Thasos, cu siglele M și \mathcal{M} și un denar roman republican datat în anul 89 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 3). Structura sa este mai mult decât semnificativă pentru numerarul vehiculat la sud de Dunăre, de unde provenea, depozitul fiind adus și îngropat atât de departe în urma unei astfel de expediții împotriva romanilor, probabil însoțindu-i pe scordisci. Nu este exclus ca aceste depozite să fi intrat mai târziu în Dacia, dar deocamdată nu avem nici o dovadă și ne mulțumim să luăm în calcul și această posibilitate.

Între anii 83-81 a.Chr., are loc cel de-al doilea război mithridatic, când armatele romane au fost conduse de Lucius Licinius Murena. Războiul s-a terminat indecis după

⁹ Înainte de această perioadă, avem trei fragmente de depozite, neconvingătoare ca structură, doar cu un denar, care nu pot fi datate atât de timpuriu: Olteni, com. Clinceni, jud. Ilfov (194/190 a.Chr.) cf. Moisil, Depeyrot 2003 nr. 277; Dărăști, jud. Ilfov (104 a.Chr.) cf. Moisil, Depeyrot 2003 nr. 222; Bonțida, jud. Cluj (101 a.Chr.) cf. Moisil, Depeyrot 2003 nr. 273.

o înfrângere a romanilor și retragerea trupelor la ordinele lui Sulla. În împrejurările celui de-al doilea război mithridatic, în anul 83 a.Chr. este atestată o nouă expediție a scordiscilor aliați cu medii care ar fi atacat de data aceasta sanctuarul de la Delphi (Apian, 5, 13) (FHDR I 565, nota 23). Se pare că reacția romanilor nu a întârziat să apară, pentru că mai târziu, în anul 81 a.Chr., L. Cornelius Scipio Asiagenus a condus o expediție împotriva scordiscilor ca pedeapsă pentru atac¹⁰. Scipio i-ar fi nimicit pe aceștia; resturi ale trupelor lor s-au refugiat și și-au strămutat așezările la Istru și în insulele fluviului (Apian, 5, 14).

În contextul acestor mișcări de trupe, se observă câteva tezaure de denari romani republicani ascunse în Dacia între acești ani. Unul dintre cele mai însemnate depozite din această perioadă este cel de la Drăgești, jud. Bihor, ce conține 136 monede (3 denari romani republicani, 121 drahme de la Apollonia, 9 drahme din Dyrrhachium, 3 imitații drahme) și 6 bijuterii dacice, ce se încheie în 85 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 6). Acesta este urmat de tezaurul de la Iclânz, jud. Mureș (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 10), din care s-au recuperat două tetradrahme din Thasos cu sigla M și 18 denari romani republicani, ultimul datând din anul 84 a.Chr. La Zimnicea, jud. Teleorman, este descoperit un depozit alcătuit din drahme din Dyrrhachium și denari romani republicani, cu cea mai recentă piesă, un denar de la L. SVLLA, anii 84-83 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 12). Tezaurul aflat la Medveș, com. Fărău, jud. Alba, conține doar 13 monede romane din vremea Republicii, cu ultima din anul 82 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 14). Semnificativ ca structură și asemănător cu cel de la Drăgești, jud. Bihor este tezaurul de la Izvorul Frumos, com. Burila Mare, jud. Mehedinți (Davidescu 1988 112; Moisil, Depeyrot 2003 nr. 15). Din acesta s-au păstrat 13 denari romani republicani, din care cel mai recent este din anul 81 a.Chr. și obiecte de argint (o fibulă, o brățară în spirală, 7 lingouri, toate din argint). Acestor tezaure li se adaugă și alte descoperiri recuperate parțial, a căror datare trebuie privită cu o oarecare reticență.

Se remarcă un mic depozit recuperat parțial de la Valea Voievozilor, com. Răzvad, jud. Dâmbovița (85 a.Chr.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 7), alte două descoperiri incomplete, de la Amărăștii de Jos (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 8) și Florești, com. Șimnicul de Sus, ambele în jud. Dolj (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 9) cu ultimele emisiuni în anul 84 a.Chr. Acestea sunt urmate de tezaurul de la Fitionești, jud. Vrancea (I) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 11), alcătuit din drahme din Dyrrhachium și denari romani republicani, din care s-a recuperat doar o piesă datată în anul 83 a.Chr. De la Luduș, jud. Mureș, provine un depozit de denari, din care se păstrează informații despre două monede dintr-o colecție privată, cu cea mai recentă, de la L. Manlius Torquatus și L. Cornelius Sulla, din anul 82 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 13).

Dacă privim în ansamblu toate aceste depozite, structura lor amestecată, cu monede specifice regiunii de la sud de Dunăre cu bijuterii și lingouri de argint, prezintă caracteristicile unei prăzi de război, rezultată din expediții ale populațiilor de la nord de Dunăre. Compoziția monedelor este sugestivă în sensul că ea reprezintă numerarul vehiculat la sud de Dunăre, provenit de la Roma, însoțit de emisiuni din Macedonia romană, Thasos sau Illyria. Semnificativ este faptul că sunt foarte puține depozite mixte, care sunt alcătuite din acest numerar și emisiuni geto-dacice, care se băteau în această vreme (sau din emiteri mai vechi, care ar trebui să existe în așezările geto-dacice). Aceasta înseamnă că nu este vorba de o tezurizare în timp și nici de circulație monetară, ci doar de pradă de război îngropată la scurtă vreme după incursiune, tocmai pentru a nu fi pierdută.

¹⁰ FHDR I 565, nota 24. Conform Ujes 2002, expediția lui L. Cornelius Scipio Asiagenus ar fi avut loc în anul 85 a.Chr. Însă acesta este ales consul împreună cu Gaius Norbanus din anul 83 a.Chr.

Între anii 78-76 a.Chr., guvernatorul Macedoniei, Appius Claudius Pulcher i-a învins pe traci în mai multe lupte, conform lui Titus Livius, Periochae, XCI. Pe de altă parte, Florus, I, 39, 6, ne informează că Appius a ajuns până la sarmați. Sarmații iazigi s-ar fi apropiat în această perioadă de Delta Dunării (Ist Rom 1960 285). Reacția lui Appius ar fi fost provocată tot de o incursiune a iazygilor însoțiți de populațiile geto-dacice dincolo de fluviu. Se pare că acțiunile guvernatorului Macedoniei nu au trecut neobservate în teritoriul de la nord de Dunăre. Descoperirile monetare relevă un alt orizont de tezaur ce se încheie toate în același timp, sugerând că ele sunt rezultatul unei alte expediții de jaf la sud de Dunăre.

Important este tezaurul descoperit la Suhaia, jud. Teleorman (II), alcătuit din două imitații după tetradrahme thasiene, 10 drahme din Dyrrhachium și 25 denari romani republicani, cu ultima emisiune de la C. Naevius Balbus, din anul 79 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 26). Mult mai relevant este depozitul de la Bobaia, com. Boșorod, jud. Hunedoara, alcătuit din drahme din Apollonia (29 ex.), Dyrrhachium (156 ex.), monede republicane (41 ex.) și tetradrahme thasiene (25 ex.)¹¹. O structură asemănătoare pare să aibă și depozitul de la Derna, jud. Bihor, ce conține drahme dyrrhachiene și un singur denar din același an (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 18). Tezaurul de la Moroda, com. Seleuș, jud. Arad (II) cuprinde o drahmă din Apollonia Illyrica pe lângă cei 11 denari republicani (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 21). Tot aici pare a se situa și ascunderea tezaurului de la Vărmaga, jud. Hunedoara care, deși se încheie cu o emisiune romană din 81 a.Chr., pare a fi doar un fragment, având doar o tetradrahmă din Macedonia Prima și alte trei din Thasos (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 16). Depozitul de la Gliganul de Jos, com. Rociu, jud. Argeș este deosebit prin faptul că el conține pe lângă denari romani republicani și câteva obiecte de podoabă geto-dacice din argint: trei brățări, dintre care două spiralate, terminate cu capete de șarpe, cercei, o fibulă și un ornament pentru cal (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 19). Celelalte depozite monetare datate în anul 79 a.Chr. sunt alcătuite doar din monede republicane romane, ele fiind recuperate mai mult sau mai puțin complet: Nedeia, com. Gighera, jud. Dolj (19 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 22), Nușfalău, jud. Sălaj (17 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 23), Albești, jud. Mureș (10 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 17), Sadina, com. Roata de Jos, jud. Giurgiu (6 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 24), Moisei, jud. Maramureș (5 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 20), Sălașuri, com. Vețca, jud. Mureș (4 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 25). Tot în cadrul evenimentelor legate de acțiunile lui Appius Claudius Pulcher, ar putea să se înscrie și următorul tezaur ascuns în anul 78 a.Chr., cel de la Bălănești, com. Mărunței, jud. Olt, din care s-au păstrat informații despre 10 denari republicani și un fragment de bijuterie (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 27). La fel noi înclinăm și pentru depozitul de la Inuri, com. Vințu de Jos, jud. Alba, alcătuit din 37 denari republicani, cu ultima emisiune din anul 77 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 30).

În perioada următoare, între anii 75-73 a.Chr., în vremea lui C. Scribonius Curio, populațiile geto-dacice au continuat incursiunile la sud de Dunăre alături de traci și dardani, provocând iarăși reacția romanilor. Titus Livius, Periochae, XCV îl menționează pe proconsulul C. Curio în Tracia, unde i-ar fi învins de mai multe ori pe dardani. Guvernator al Macedoniei între anii 75-73 a.Chr., el îi supune pe dardani și pe moesici, fiind primul comandant care a ajuns până la Dunăre (Festus, Breviarium, 7). Știrea este confirmată de Florus, I, 39, 6, care spune că generalul roman a înaintat până în Dacia, însă s-a înspăimântat de bezna pădurilor de acolo. De aceea, s-a dedus că el nu a atins Dacia propriu-zisă, ci s-a oprit pe malul drept al Dunării, probabil în

¹¹ Moisil, Depeyrot 2003 nr. 28, unde a fost trecut din greșeală la 77 a.Chr. Tezaurul se încheie cu o emisiune de la C. Naevius Balbus.

regiunea Banatului, în cursul anului 74 a.Chr. (Vulpe 1960 313). Eutropius, VI, 2, ne precizează că urmașul lui Appius Claudius a câștigat un triumf împotriva tracilor și dardanilor și că în trei ani a terminat războiul.

Toate aceste acțiuni nu par să fie întâmplătoare, ci trebuie privite într-un cadru mai larg. Începând cu anul 75 a.Chr, debutează cel de-al treilea război mithridatic, în care armatele romane sunt conduse de generalul Lucius Licinius Lucullus până în 66 a.Chr. Acesta este urmat de C. Pompeius Magnus până în 63 a.Chr., când războiul se încheie cu victoria romanilor și sinuciderea regelui Pontului. Apian 69, 293, menționează că acum îi veni ră în ajutor lui Mithridate, din Europa, dintre sarmați, cei regali, iazigii, coralii și neamurile trace care locuiesc lângă Istru sau în preajma munților Rodope și Haemus; în afară de ei, au participat și bastarnii, cei mai puternici dintre toți aceștia.

Pentru această perioadă, se conturează de asemenea un orizont de depozite monetare, interesant prin caracteristicile sale. Pentru început, trebuie să semnalăm niște fragmente de tezaure, din care s-au păstrat câteva piese, ce au ultima emisiune din anul 77 a.Chr. Nefiind recuperate în întregime, noi presupunem că data lor de îngropare este mai târzie decât cea a celei mai recente piese cunoscute. De exemplu, se pot trece în revistă depozitele de la Mierea, com. Vernești, jud. Buzău (3 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 276), Mătăcina, com. Vințu de Jos, jud. Alba (2 ex.)¹² și București, șos. Fundeni 28 (3 ex.)¹³. Tezaurul de la Șomoșcheș, jud. Arad este alcătuit în cea mai mare parte din drahme din Apollonia și doar 10 denari, cu ultimul emis în 76 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 31). Cele mai reprezentative depozite ca număr de piese datează din 75 a.Chr., având în general o compoziție mixtă, cu excepția a două depozite: Mihai Bravu, jud. Ilfov (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 35) și Zătreni, jud. Vâlcea (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 38). Celelalte cuprind pe lângă emisiunile romane și drahme din Dyrhachium (Cornetu, com. Căpreni, jud. Gorj (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 32) și Hunedoara, jud. Hunedoara (II) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 34), sau tetradrahme din Thasos (Hotărani, com. Vânjuleț, jud. Mehedinți (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 33) și Poroschia, jud. Teleorman (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 36). Un singur tezaur îmbină toate aceste emisiuni grecești și republicane, cel de la Brașov, zona Stejeriș, jud. Brașov (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 37).

În Dobrogea, în apropierea liniei Dunării, sunt semnalate două depozite de monede republicane de argint. Primul atestat este cel de la Ostrov, jud. Constanța, cu o compoziție mixtă: denari republicani și tetradrahme din Thasos (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 234). Celălalt a fost aflat întâmplător la Lipnița, jud. Constanța, fiind alcătuit din 15 monede romane, cu cea mai recentă emisiune din anul 75 a.Chr. (Talmățchi 2006 187, nr. 10). În ciuda absenței oricărui indiciu de datare a tezaurului de la Ostrov, nu excludem posibilitatea ca el să fi ajuns în zonă în aceleași împrejurări în care a ajuns și depozitul de la Lipnița, legate de frământările militare de la sud de Dunăre¹⁴.

Și pentru anul următor, 74 a.Chr. noi avem atestate câteva depozite alcătuite doar din denari, dintre care cel mai reprezentativ este cel de la Jdioara, com. Criciova, jud. Timiș (69 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 39). Restul sunt fragmente de tezaure, recuperate parțial: Lunca, com. Ocnele Mari, jud. Vâlcea (12 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 40), Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud (8 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 41) și Segarcea, jud. Dolj (8 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 42).

¹² Moisil, Depeyrot 2003 nr. 257. Nu se exclude posibilitatea ca el să fi fost ascuns în perioada imperială romană.

¹³ Moisil, Depeyrot 2003 nr. 29. Acesta cuprindea în momentul descoperirii nouă monede de argint (denari republicani și o drahmă din Dyrhachium), o fibulă și un șir de mărgelile de cristal de rocă.

¹⁴ Noi avem în vedere pentru depozitele din Dobrogea și probabilitatea ca ele să fi fost ascunse puțin mai târziu, în vremea expediției lui M. Terentius Varro Lucullus (72-71 a.Chr.), nu neapărat în timpul lui C. Scribonius Curio (75-73 a.Chr.).

Interesant este faptul că acum se datează și lotul de ștanțe de denari romani republicani descoperit la Tilișca, jud. Sibiu (Lupu 1967 116; Lupu 1989 91). În 1961, în urma unei săpături, a fost descoperit un vas de lut, în care erau depozitate 14 ștanțe de metal. 10 dintre ele reprezentau aversuri sau reversuri pentru denarii romani republicani, iar patru erau rebuturi, plate, fără reprezentări clare, realizate dintr-un aliaj casant. Cea mai recentă ștanță reprezintă un avers de la Lucius Plaetorius L.f. Cestianus, cu capul zeiței Juno Moneta, având literele SC sub bărbie, ce se datează în anul 74 a.Chr.¹⁵. Se pare că ștanțele au fost aduse într-o astfel de expediție și ascunse în acel vas. Nu excludem posibilitatea ca rebuturile, ștanțele nereușite să fi fost confecționate de geto-daci în încercarea de a imita denarii romani republicani. În favoarea acestei ipoteze, trebuie să ținem seama că geto-dacii își confecționau propriile emisiuni de argint într-un stil deosebit, imitații după emisiunile lui Filip II, încă din secolul al III-lea a.Chr. Dar ștanțele denarilor de la Tilișca par mai degrabă aduse aici în urma unui raid la sud de Dunăre.

Între anii 72-71 a.Chr., se remarcă acțiunile lui Marcus Terentius Varro Lucullus, guvernatorul Macedoniei. Acestea sunt consemnate în izvoarele scrise cu admirație, Lucullus fiind numit primul dintre toți romanii care i-a învins pe bessii. Scriitorii antici descriu mai ales expediția pontică a guvernatorului, prin care supune toate cetățile grecești de pe coastă, care erau aliatele lui Mithridate, inclusiv Histria. Florus, I, 39, 6, ne spune că Lucullus a ajuns până la hotarul cel mai îndepărtat al sarmaților, la fluviul Tanais și Lacul Meotic. Apian, Ilirria, 30, 85, precizează că Marcus Lucullus (fratele lui Licinius Lucullus, care s-a luptat cu Mithridate) făcând o expediție împotriva moesilor, ajunse până la fluviul unde sunt cele șase orașe vecine cu moesii: Istros, Callatis, Dionysopolis, Odessos, Mesembria, Apollonia Pontica. Dincolo de acțiunea din regiunea pontică, Eutropiu, VI, 10, scrie că Lucullus a fost primul dintre romani care a dus război împotriva bessilor și i-a învins într-o luptă mare pe muntele Haemus, fapt confirmat și de Eusebiu, Cronica, 234, 22 (FHDR II 9), Ammianus Marcellinus, XXVII, 4, 11 și Orosius, VI, 3. Festus, Breviarum, 9, consemnează de asemenea că Marcus Lucullus a intrat în conflict cu bessii, dar și că el a cucerit toată Tracia. Titus Livius, Periochae, XCVII, menționează scurt că proconsulul i-a supus pe traci.

Chiar dacă acțiunile lui Lucullus s-au îndreptat mai ales spre zona pontică, ele au lăsat urme și în regiunea de la nord de Dunăre, unde avem câteva depozite monetare ce se încheie cu precădere în anul 71 a.Chr. Cel mai reprezentativ dintre ele este tezaurul de la Sfîntești, jud. Teleorman, alcătuit din 13 tetradrahme din Thasos și 93 denari republicani (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 46). Interesant este și depozitul recuperat parțial de la Talpe, com. Drăgănești, jud. Bihor, compus pe lângă piesele romane și din drahme din Apollonia (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 47). Aici se situează și loturile incomplete de la Bancu, com. Ciucșângeorgiu, jud. Harghita (3 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 44) și Hotăroaia, com. Roșiile, jud. Vâlcea (9 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 45). Tot în acest orizont de tezaure, noi am preferat să includem și depozitul de la Tunși, com. Țicleni, jud. Gorj, care se compune dintr-o drahmă din Dyrrhachium și denari republicani ce se încheie în anul 73 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 43) Acesta, nefiind recuperat în întregime, lasă posibilitatea unei datări mai târzii.

Deși nu avem nici o informație scrisă, câteva depozite monetare ce se încheie după anul 71 a.Chr, sugerează existența unor frământări militare la sud de Dunăre, ce au urmat acțiunilor lui Marcus Lucullus. Acesta este cazul tezaurului de la Mărtiniș, jud. Harghita, alcătuit dintr-o tetradrahmă din Thasos, denari romani montați în două

¹⁵ Lupu 1967 108, nr. 10; Lupu 1989 83. Autorul a identificat aversul la Sydenham 792a. La Crawford 396/1b, L. Plaetorius L.f. Cestianus. Roma, anul 74 a.Chr.

brățări, cu cea mai recentă emisiune din anul 70 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 48), a celui de la Mănăstirea Bistrița (sau Viișoara), jud. Neamț, din care s-au păstrat doar doi denari (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 49), sau Tincova, com. Sacu, jud. Caraș-Severin (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 50), cu ultima piesă din 69 a.Chr. Acesta din urmă este important ca structură, fiind alcătuit din 156 de monede republicane, dar din care câteva zeci sunt ilizibile. Pe de altă parte, toate aceste descoperiri nu sunt integrale, fiind destul de controversate dacă analizăm compoziția lor.

Pentru perioada următoare, cele câteva indicii pe care ni le furnizau izvoarele scrise au dispărut cu totul, lăsând doar să presupunem că efectele celui de-al treilea război mithridatic ar fi putut influența mai mult sau mai puțin teritoriile de la nord de Dunăre. Pe de altă parte, trebuie să avem în vedere că, în acest răstimp începe marea unificare a triburilor geto-dacice sub regele Burebista.

În 63 a.Chr., Caius Antonius Hybrida este numit guvernator al Macedoniei, funcție pe care o îndeplinește în mod abuziv, provocând revolta supușilor săi. Dio Cassius, XXXVIII, 10, 1, afirmă că el a pricinuit mult rău în perioada cât a guvernat provincia. Autorul povestește că acesta ar fi făcut o incursiune în ținutul dardanilor și în cele ale vecinilor acestora, pustiindu-le pământurile. Dardanii i-au înconjurat trupele și i-au alungat cu forța din țara lor, după ce i-au smuls prada. Titus Livius, Periochae, CIII, consemnează și el că proconsulul C. Antonius a întreprins în Tracia o acțiune lipsită de succes. Același comportament a determinat și revolta orașelor grecești în 62-61 a.Chr. Grecii, ajutați de bastarni și de geți, înfrâng armata romană, lângă cetatea istrienilor în anul 61 a.Chr.

În absența surselor scrise, se conturează prin descoperirile monetare un alt orizont de tezaure caracteristic acestui interval de timp. Cu excepția unor depozite parțial păstrate, cum este cazul celui de la Grădiștea, jud. Călărași (22 ex., cu o tetradrahmă thasiană) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 51) și Zimnicea, jud. Teleorman (3 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 280), încheiate în 67 a.Chr. sau a celui de la Cernatul de Jos (azi Cernat), jud. Covasna (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 52) (5 ex., cu o drahmă din Dyrhachium), datat în 65 a.Chr., cele mai multe descoperiri se grupează în anii 64-63 a.Chr. corespunzând inițiativelor lui Antonius Hybrida în sudul Dunării.

Unele dintre ele sunt mai mult sau mai puțin complete, conținând doar denari: Craiova, strada Bucovățului, jud. Dolj (14 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 53), Curtea de Argeș, jud. Argeș (10 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 54) și Mofleni, jud. Dolj (6 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 55). Depozitul de la Peteni, com. Zăbala, jud. Covasna, cuprinde pe lângă denari republicani și obiecte de podoabă: brățări spiralate, fibule și coliere (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 57). Tezaurul de la Arcuș, com. Valea Crișului, jud. Covasna este unul dintre cele mai reprezentative tezaure pentru numerarul vehiculat la sud de Dunăre în această perioadă (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 58). El cuprinde 208 drahme din Dyrhachium, 3 tetradrahme Thasos și 50 denari republicani, cu ultimul din 63 a.Chr. Tot aici se încadrează și depozitele de la Licuriciu, jud. Teleorman (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 61) și Socol (fost Socolovăț), jud. Caraș-Severin (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 62), ultimul cu o structură mixtă, cu drahme din Apollonia și Dyrhachium, asemănătoare celei de la Arcuș. În continuare, urmează câteva loturi păstrate în cea mai mare parte, ce se încheie în anul 62 a.Chr.: Bonțești, com. Cârligele, jud. Vrancea (37 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 63) (37 ex.), Secusigiu, jud. Arad (24 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 64) și Șopot, jud. Dolj (32 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 65). Acțiunile lui C. Antonius Hybrida nu au rămas fără ecou nici în Dobrogea, unde nu sunt atestate foarte multe descoperiri de monede republicane până în acest moment. Tezaurele de la Oltina, jud. Constanța, alcătuit din opt denari, încheiat în 64 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 56) și cel de la Garvăn, com. Jijila, jud. Tulcea, mai complet,

cu 29 de monede romane, datat în 63 a.Chr. (Custurea, Talmațchi 2011 206-207, nr. 47) sunt indicii ale trecerii Antonius Hybrida prin Dobrogea.

Mai târziu, Suetonius, III, 3, îl menționează pe tatăl lui Augustus, Caius Octavius, care ar fi condus Macedonia în anii 60-59 a.Chr., că a condus cu dreptate și curaj, învingându-i pe bessii și pe traci într-o mare luptă. Pentru această perioadă, avem tezaurul de la Alungeni, com. Turia, jud. Covasna, care se încheie în anul 59 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 66). Deoarece este recuperat parțial, este posibil ca el să fi fost ascuns și mai târziu, în vremea tulburărilor create de expedițiile lui Burebista spre vest împotriva celților boi conduși de Critasiros, precum și a tauriscilor (Strabon V, 1, 6; VII, 5, 2).

Într-adevăr, dacă expediția regelui get era situată în linii generale după 60 a.Chr., dar nu mai târziu de anul 52 a.Chr. (Macrea 1956 126), descoperirile monetare confirmă o astfel de datare, oferind un orizont de tezaure încheiat în anii 56 a.Chr. Aici se încadrează depozitele de la Amnaș, com. Săliște, jud. Sibiu (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 67), cel impresionant de la Axente Sever, jud. Sibiu (II) cu 563 denari (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 68), Dunăreni, com. Golcea, jud. Dolj (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 69), Iceland, com. Ernei, jud. Mureș (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 70), Satu Nou, com. Micșa, jud. Arad, ultimele cu tetradrahme Thasos¹⁶ sau Someșul Cald, com. Gilău, jud. Cluj (cu o drahmă Dyrhachium și bijuterii) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 72). Acestea sunt urmate de un alt lot de tezaure, care au ultima emisiune din 54 a.Chr.: Buzău, jud. Buzău (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 73), Călinești, jud. Teleorman (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 74), ambele cu monede thasiene, Chițorani, com. Bucov, jud. Prahova, cu o drahmă dyrrhachiană (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 75) și Sălașu de Sus, jud. Hunedoara (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 76).

În cele din urmă, atenția lui Burebista se îndreaptă spre coloniile grecești de pe litoralul vest-pontic al Mării Negre, pe care le cucerește undeva între anii 50-48 a.Chr. (EAIVR I 225-228, s.v. *Burebista*) În acest context, el îl cunoaște pe Acornion din Dionysopolis, pe care îl delegă să câștige sprijinul romanilor, să negocieze cu Pompei, pentru a-i oferi sprijin militar împotriva lui Caesar. Intențiile sale denotă curaj și diplomatie în încercarea de a înlătura pericolul roman ce se apropia încet de Dunăre. Eșecul lui Pompei în luptele cu Caesar îi zădărnicește planurile și îl aruncă într-un conflict deschis cu acesta, care se pregătește intens de un război împotriva geto-dacilor (Titus Livius, CXVII; Suetonius, VIII, 4; Plutarh, 58 (Cezar). Arian, II, 110, scrie despre intenția lui Caesar de a organiza o mare expediție împotriva geților și parților. El precizează că acesta voia să-i atace pe geți mai întâi, un neam vecin cu statul roman, neam oțelit în lupte și iubitor de războaie.

Toate aceste evenimente se reflectă și pe teren, unde avem un mare orizont de tezaure, ce se încheie cu denari republicani datați mai ales în 48 a.Chr.-46 a.Chr. Astfel, dacă tezaurul de la Stăncuța, jud. Brăila, lasă impresia unei nerecuperări integrale, controversate (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 77 (52 a.Chr.), și pentru cele de la Furculești (Videle), jud. Teleorman (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 78 (49 a.Chr.) sau Roata, com. Roata de Jos, jud. Ilfov (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 79 (49 a.Chr.) avem în vedere posibilitatea unei datări mai târzii. Cele mai multe depozite se încheie cu emisiuni din 48 a.Chr.: București-Colentina (fost Afumați), cu tetradrahme Thasos (Gramaticu 1996b 28-29; Moisil, Depeyrot 2003 nr. 80), Brâncoveanu, com. Odobești, jud. Dâmbovița (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 81), Căpruța, com. Bârzava, jud. Arad (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 82), Orbeasca de Sus, jud. Teleorman (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 83), Ploiești, jud. Prahova (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 84) și Târnava, com. Botoroaga, jud. Teleorman (I), cu o drahmă de la Histria (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 85), care nu

¹⁶ Moisil, Depeyrot 2003 nr. 71. În descrierea tezaurului, are un denar din 55 a.Chr.

este întâmplătoare. Descoperirile de la Curtici, jud. Arad (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 221) și Senereuș, com. Bălăușeri, jud. Mureș (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 268), cu denari de la Iulius Caesar și bijuterii geto-dacice, sunt sumar descrise.

Următorul orizont de tezaure se datează strâns în anul următor, 47 a.Chr.: Bârșa, jud. Arad (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 86), impresionantul lot de la Cuceu, jud. Sălaj, cu 523 monede (o drahmă din Paionia, tetradrahme Thasos, denari) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 87), Ilieni, jud. Covasna (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 88), Locusteni, jud. Dolj (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 89) și Ungurei, jud. Sibiu (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 271). Depozitele monetare continuă să apară și în anul următor, completând seria descoperirilor: Comoșteni, jud. Dolj (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 90), Găiceana, jud. Bacău (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 91), Goranu, jud. Vâlcea (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 92), Hârlău, jud. Iași (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 93), Râmnicu Vâlcea, str. Calea lui Traian nr. 358, jud. Vâlcea (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 94), Sânvășii, jud. Mureș (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 94), Sprâncenata, jud. Olt (I) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 94), Târnavă, com. Botoroaga, jud. Teleorman (II) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 98) și Vășad (Vânători), jud. Bihor (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 99).

Inițiativa lui Caesar de a porni un război împotriva geților nu se materializează, el fiind eliminat în urma complotului din senatul roman din primăvara anului 44 a.Chr. Arian, III, 25, menționează că geții, care aflaseră de moartea lui Caesar, pustiesc prin incursiuni Macedonia. Marcus Antonius a cerut atunci senatului o armată cu care să meargă să-i pedepsească, susținând că ea a fost pregătită de Caesar tocmai pentru a lupta împotriva acestor neamuri barbare. Senatul roman a trimis observatori pentru a confirma cele spuse de M. Antoniu, însă aceștia au spus că nu văzuseră geți în Macedonia.

La scurtă vreme după Caesar și Burebista, în Dacia, este înlăturat în urma unei răscoale a apropiaților săi. Urmașii săi se luptă pentru putere, astfel că regatul geto-dac se împarte în patru formațiuni, conform lui Strabon, VII, 3 11. Acestea sunt conduse de Deceneu, Dicomes, Cotiso și Coson, ale căror nume apar în izvoarele scrise ale epocii (Ist Rom 1960 289-290). Unul dintre ei, Dicomes este menționat ca rege al geților, ce îi făgăduise lui Marcus Antonius să-l ajute cu o armată numeroasă în lupta împotriva lui Octavian (Plutarh, Antonius 63). Acesta i-ar fi condus pe geții din câmpia munteană, poate chiar din sudul Moldovei.

În 43 a.Chr., Marcus Iunius Brutus devine guvernator al Macedoniei. Titus Livius, Periochae, CXXII, scrie că el se luptă cu foarte puțin succes împotriva tracilor. Cassius Dio, XLVII, 25, 2, ne spune că Brutus luă în stăpânire țara lui Sadalas, rege al odrișilor, fost aliat al lui Pompei. De asemenea, el merge și împotriva bessilor, pe care a încercat să-i pedepsească pentru pagubele pricinuite prin incursiunile lor de jaf în provincia Macedonia. El s-a bucurat de sprijinul unui stăpânitor local, Rhascyporis.

În acest cadru politic complex, în care izvoarele se referă constant la încercările guvernatorilor provinciei de a pedepsi tracii sau bessii pentru incursiunile de pradă, în care geții reprezentau o forță militară, dacă puteau să intervină în favoarea lui Marcus Antonius, se schițează un orizont de tezaure ce se încheie în această perioadă. Astfel, sunt câteva depozite impresionante care datează din anul 43 a.Chr.: Cerbăl, jud. Hunedoara, alcătuit din 447 denari (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 101), Jegălia, jud. Călărași, cu 492 denari (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 102) sau Piatra Roșie, Luncani, com. Boșorod, jud. Hunedoara, cu 277 denari (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 103). La acestea se adaugă lotul parțial recuperat de la Bord, com. Cucurdea, jud. Mureș¹⁷ și cel de la Roești, jud. Vâlcea (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 104).

¹⁷ Moisil, Depeyrot 2003, nr. 100. Depozitul recuperat parțial, doar 8 denari din 200 piese, permite o datare mai târzie decât 44 a.Chr., data celei mai recente monede.

În anul următor, 42 a.Chr., numărul depozitelor ascunse crește spectaculos, dar cele mai multe sunt destul de modeste, cu câteva zeci de piese: Nicolae Bălcescu, jud. Teleorman (I), cu o tetradrahmă macedoneană (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 105), Nicolae Bălcescu, jud. Teleorman (II) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 106), Bran-Poartă, jud. Brașov (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 107), Fântânele, com. Suhaia, jud. Teleorman (cu o drahmă dyrrhachiană și o tetradrahmă Macedonia Prima) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 111), Ocnia, jud. Vâlcea (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 114), Ploiești, jud. Prahova (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 115), Suhaia, jud. Teleorman (I) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 116), Transilvania (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 117), Vlădeni, com. Dărmănești, jud. Dâmbovița (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 118) și Buciumeni, jud. Galați (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 216).

Doar trei dintre ele se remarcă la numărul de piese, fără a atinge amploarea celor de dinainte: Cadea, com. Săcueni, jud. Bihor, cu obiecte de podoabă geto-dacice (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 108), Fărcașele, jud. Olt (I) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 109) și Fărcașele, jud. Olt (II) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 110). Surprinzătoare este prezența celor două tezaure din Dobrogea, ce ar data din această perioadă: Mangalia, jud. Constanța (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 112) și Murighiol, jud. Tulcea (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 113). Pentru acesta din urmă, din care s-au recuperat 9 denari din 117 piese, se poate presupune o proveniență mai târzie.

Intrările de denari romani republicani continuă și în anul 41 a.Chr. cu o descoperire impresionantă, cea de la Apoldu de Sus, jud. Sibiu, cu peste 500 de piese republicane de argint (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 119), urmată de cele de la Stupini, com. Sânmihaiu de Câmpie, jud. Bistrița-Năsăud (231 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 124) și Ișalnița, jud. Dolj (134 ex.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 120). Ele sunt urmate și de depozite mai modeste, precum cele de la Puiești, jud. Vaslui (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 122), Sadova, com. Piscu Sadovei, jud. Dolj (II) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 123) sau cel numit general Oltenia, din care s-au recuperat doar 3 piese (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 121).

Următorul orizont de tezaure se grupează în jurul anilor 39-37 a.Chr., fără un eveniment aparent prin care să le putem explica prezența. Inițiativa lui Dicomes, regele geților din câmpia munteană, de a-l ajuta pe Marcus Antonius cu o armată numeroasă (Plutarh, Antonius, 63) sugerează o posibilă alianță și mai târzie. În anul 38 a.Chr., Marcus Antonius și Octavian încheie un nou tratat la Tarentum prin care triumviratul este reînnoit pentru încă o perioadă de încă cinci ani. În acest moment, Octavian îi promite că îi va trimite legiuni romane în est pentru a demara primul său război contra parților, în anul 36 a.Chr. Este evident că Antonius avea nevoie de trupe pentru acțiunile sale, iar ajutorul din partea lui Octavian se lăsa așteptat.

În absența oricărui alt indiciu, o altă explicație ar fi continuarea expedițiilor de pradă de către geți la sud de Dunăre, fapt confirmat de toate izvoarele scrise pentru alte momente ale secolul I a.Chr. Dacă depozitul de la Lipovu, jud. Dolj (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 125) este doar un fragment încheiat în 40 a.Chr., tezaurul de la Poroschia, jud. Teleorman (II) alcătuit din 552 denari este reprezentativ pentru această etapă (39 a.Chr.) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 126). Cele mai multe descoperiri se situează în anul 38 a.Chr.: Moroda, com. Seleuș, jud. Arad (I) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 230), cu bijuterii dacice de argint, Berzovia, jud. Caraș-Severin¹⁸, Tulcea, jud. Tulcea (I) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 127) și Vișina, com. Nicorești, jud. Galați, cu peste 140 denari (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 128). Acestea sunt urmate de depozitul de la Răcătău, com.

¹⁸ Moisil, Depeyrot 2003 nr. 59, unde se afirmă în text, că sunt denari emiși până în anul 38 a.Chr.

Horgești, jud. Bacău, din dava geto-dacică, ce se încheie în anul 37 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 129).

În perioada următoare, în anul 29 a.Chr. Marcus Licinius Crassus este numit proconsul al Macedoniei (Cassius Dio, LI, 23, 2). El a fost trimis în Macedonia și Grecia, de unde porni un război împotriva dacilor și bastarnilor. Bastarnii, trecând Dunărea, au supus Moesia, care se afla în fața lor; apoi ei i-au supus pe tribali, vecinii Moesiei și pe dardani, care locuiesc în regiunea tribalilor. După care ei au trecut munții Haemus și au ajuns în Tracia denteleților, aliați ai Romei. În acel moment, Crassus a pornit împotriva lor, pentru a-l ajuta și pe Sitas, regele orb al denteleților, dar și pentru că se temea pentru Macedonia. Bastarnii au fugit din calea sa, el urmărindu-i până în Moesia, pe care o devastează. După cucerirea unei așezări identificate cu Serdica, Crassus îi urmărește pe bastarni, pe care îi învinge undeva pe lângă vărsarea râului Ciabrus în Dunăre¹⁹. Toate aceste întâmplări sunt menționate sumar de Titus Livius, Periochae, CXXXIV-CXXXV, despre războiul dus de M. Crassus împotriva bastarnilor, moesilor și a altor populații sau cel împotriva tracilor.

Unul dintre motivele campaniei proconsulului Macedoniei este redat de Florus, II, 28, 18, care povestește că dacii sub conducerea regelui Cotiso obișnuiau să coboare și să pustuiască ținuturile vecine, ori de câte ori Dunărea, înghețată de ger, își unea malurile.

În anul următor, 28 a.Chr., se îndreaptă iarăși împotriva bastarnilor și a celorlalte triburi, medii și serdi, pe care reușește să-i învingă. Profitând de conflictul dintre Rholes și Dapyx, acesta reușește să cucerească cea mai mare parte a Dobrogei, ajungând până la gurile Dunării.

Toate aceste acțiuni militare, raidurile dacilor conduși de Cotiso și replica lui Crassus, au lăsat urme în descoperirile monetare din această etapă. Astfel, se reflectă un orizont de tezaure ce se încheie în mare parte în anul 31 a.Chr.: Beclean, jud. Brașov²⁰, Biled, jud. Timiș (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 131), Breasta, jud. Dolj (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 132), Deva, jud. Hunedoara (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 134), Grozăvești (fost Obislav), jud. Dâmbovița (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 136), Gura Padinii, com. Orlea, jud. Olt (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 137), Mărgineni, jud. Bacău (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 138), Peretu (sau Roșiorii de Vede), jud. Teleorman (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 139), Pietroasele, jud. Buzău (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 140), Prejmer, jud. Brașov (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 141), Târgu Ocna, jud. Bacău (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 142), Vlădiceni, com. Bârgăuani, jud. Neamț (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 143) și așa-numitul Jud. Dolj (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 135). Acțiunea sa în Dobrogea nu este marcată decât prin depozitul de la Costinești, jud. Constanța (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 133), din care s-au recuperat doar 17 denari. Un caz deosebit este cel al tezaurului de la Tisa, jud. Hunedoara, care pare să fie rezultatul unei tezurizări treptate; el este alcătuit din 920 de piese de argint: tetradrahme din Thasos, drahme din Dyrhachium și Apollonia, denari romani republicani în serie continuă până la 31 a.Chr., urmați de monede imperiale de la Vespasian la Severus Alexander (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 298).

Aceste descoperiri sunt urmate de alte trei tezaure mai târzii, ce au urmat imediat acțiunii lui Crassus: Drăgești, com. Dămieniști, jud. Bacău (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 144, cu ultima piesă din 29 a.Chr.), cel de la Șeica Mică, jud. Sibiu, impresionant prin cantitatea de argint: 348 denari și obiecte de podoabă, dintre care 5

¹⁹ Azi, Cibrica în Bulgaria, situat mai sus de Ignatovo, corespunzând cu malul Dunării din fața lui Plosca, jud. Dolj.

²⁰ Moisil, Depeyrot 2003 nr. 130. Depozitul se încheie cu o monedă din 33 a.Chr., dar probabil a ajuns în aceeași vreme cu celelalte descoperiri.

brățări și 2 fibule (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 145 (27 a.Chr.); și cel numit Oltenia (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 146 (27 a.Chr.).

În etapa următoare, se remarcă activitatea lui Marcus Lollius, proconsul în Macedonia între 20-18 a.Chr. Cassius Dio, LIV, 20, 3, scrie că denteleții și scordiscii jefuiau Macedonia. În Tracia, îl menționează pe acest proconsul care, ca să-l ajute pe Rhoemetalkes, unchiul lui Cotys, îi zdrobește pe bessii (care voiau probabil să-și reia sanctuarul conform Cassius Dio, I, 25, 5). Apoi pentru același motiv, Lucius Caius (identificat cu L. Tarius Rufus, consul în 16 a.Chr. (FHDR I 679, nota 51) îi învinge pe sarmați și-i alungă peste Istru. Toate aceste frământări militare se reflectă și în descoperirile monetare de la nord de Dunăre, unde avem un orizont de tezaure ce se încheie în mare parte în anul 19 a.Chr.: Poiana, com. Nicorești, jud. Galați (IV)²¹, Sascut-Sat, jud. Bacău (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 148 (20 a.Chr.), Dăești, com. Prundeni, jud. Vâlcea (II) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 149 (19 a.Chr.), Plopșor, com. Sălcuța, jud. Dolj (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 150), Valea (fost Strâmba), com. Bărbulețu, jud. Dâmbovița (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 151) și Pârscoav, jud. Buzău (Isvoranu, Matei 2018).

La scurtă vreme, în 15 a.Chr., are loc o expediție de pedepsire a scordiscilor, despre care au rămas informații la Eusebiu, Cronica, 248, 24 (FEDR II 346). Velleius Paterculus, II, 39, 3, relatează că Tiberius Caesar adaugă ținuturi noi imperiului roman, printre care Raetia (16 a.Chr.), dar și ținutul vindelicilor și noricilor (15 a.Chr.). În ținuturile de la nord de Dunăre, numărul descoperirilor monetare se reduc evident: Cornii de Sus, com. Tătăraști, jud. Bacău (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 152 (18 a.Chr.), Bordești de Sus, jud. Vrancea (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 153 (16 a.Chr.), Scurta, com. Orbeni, jud. Bacău (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 154) și Voinești, jud. Dâmbovița (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 155).

Ulterior, între 13-11 a.Chr., Lucius Calpurnius Piso Frugi, guvernatorul Pamfiliei în anul 13 a.Chr., a dus lupte grele cu tracii conduși de Vologes (Titus Livius, Periochae, CXL²²). Florus, II, 27, 17, consemnează sumar conflictul lui Piso cu tracii conduși de Rhoemetalkes, probabil cândva în 11 a.Chr. Cassius Dio, LIV, 34, 5, descrie acțiunile tracului Vologais, din neamul bessilor, care-l învinge și ucide pe Rhascyporis, fiul lui Cotys (care primise din partea lui Augustus în 16 a.Chr. domnia peste bessii), apoi îl alungă pe unchiul său, Rhoemetalkes.

Se pare că populațiile războinice de la nord de Dunăre nu erau neutre în acest conflict, pentru că avem semnalate câteva descoperiri pentru această etapă, primele încheiate în anul 13 a.Chr.: Cetățeni, jud. Argeș (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 156 (13 a.Chr.), Pângărești, jud. Bacău (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 157, trecut uneori ca Pângărați, jud. Neamț), Poiana, com. Nicorești, jud. Galați (I) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 158) și Sfântu Gheorghe, jud. Covasna (II) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 159). Acestea continuă să apară și în anul următor, în 12 a.Chr.: Ciupercenii Noi, jud. Dolj (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 160), Conțești, com. Sascut, jud. Bacău (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 161), Hunedoara sau împrejurimi (V) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 162, trecut uneori ca Băița, jud. Hunedoara) și Șpring, jud. Alba (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 163).

Ca urmare a unor repetate atacuri dacice, generalul Marcus Vinicius întreprinde o expediție în Dacia, probabil pe valea Mureșului, cândva în anii 10-9 a.Chr. (Ist Rom. 1960 293). Cassius Dio, LIV, 36, 2, relatează că dacii, trecând Istrul înghețat, prădară Panonia, iar dalmații se răzvrătiră din pricina birurilor, provocând reacția romanilor. Pentru această etapă, avem două tezaure descoperite în așezarea geto-dacică de la Poiana, com. Nicorești, jud. Galați (III) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 164) și Poiana, com.

²¹ Moisil, Depeyrot 2003 nr. 145 (23 a.Chr.), descoperit chiar în așezarea getică.

²² FHDR I 263, nota 44, se menționează că Piso îi supune pe bessii în aceeași perioadă.

Nicorești, jud. Galați (V) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 165), primul conținând și tetradrahme thasiene. Tot acum s-ar situa și depozitul de la Remetea Mare, jud. Timiș, alcătuit din tetradrahme din Thasos, denari și obiecte de podoabă geto-dacice (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 166).

În izvoarele scrise se menționează continuarea incursiunilor geto-dacilor la sud de Dunăre, fapt care-l determină pe Augustus să-l trimită pe guvernatorul Pannoniei, Cnaeus Cornelius Lentulus, fost consul în 14 a.Chr., să conducă o campanie împotriva dacilor în anii 11-12 p.Chr., pe care-i alungă pe malul celălalt al Dunării, iar pe partea cealaltă să așeze garnizoane (Florus, II, 28, 19). Aceleași evenimente sunt relatate și în Faptele împăratului August, V, 30, 47-49 (FHDR I 268-269).

Tot acum Sextus Aelius Catus a strămutat 50.000 geți din stânga Dunării în teritoriul de la sud de Dunăre, pentru a determina încetarea incursiunilor lor la sud de Dunăre și crearea unei zone de siguranță de-a lungul frontierei (Strabon, VII, 3, 10) (Ist Rom 1960 289-290). Acest fapt se confirmă arheologic, deoarece acum încetează locuirea în așezările getice din câmpia munteană de la Zimnicea, Popești și Piscul Crăsanilor.

Pentru acest interval de timp, sunt atestate doar trei tezaure ascunse în anii de dinaintea erei creștine: Răcătău, com. Horgești, jud. Bacău (I) (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 167 (8 a.Chr.), Breaza, com. Lisa, jud. Brașov (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 168 (7 a.Chr.) și Budiu Mic, com. Crăciunești, jud. Mureș (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 169 (4 a.Chr.)).

Din analiza tezaurelor monetare ce au fost ascunse în diferite momente ale secolului I a.Chr., reiese că depozitul de la Viișoara a fost adus în teritoriul de la nord de Dunăre într-o perioadă situată probabil înaintea expedițiilor lui Burebista în vest, între anii 80-60 a.Chr. Prin analogie cu compoziția celorlalte descoperiri, el a ajuns aici ca o sumă deja constituită în primele decenii ale secolului I a.Chr. Un argument este absența acelor imitații thasiene atât de barbarizate, care ar data din a doua jumătate a secolului respectiv. La această concluzie conduce și studierea structurii tezaurului de la Șieu-Odorhei, jud. Bistrița-Năsăud, care conține tetradrahme macedonene cu sigla \mathcal{R} mai târzii, ușor barbarizate, cu o stare de degradare evidentă a ștanțelor (Preda, Marinescu 1983-1985 19-20). Acesta din urmă a fost ascuns după expediția lui Burebista împotriva celților din vest, între anii 60 - 55 a.Chr.

Întregul lot de tetradrahme a fost analizat prin fluorescență de raze X în cadrul Secției de Investigații Fizico-Chimice și Biologice din Muzeul Național de Istorie a României²³. Analizele au fost efectuate cu un spectrometru cu fluorescență de raze X portabil tip InnovX Systems Alpha Series (XRF) dotat cu anticatod din W, detector în dispersie de energie tip SiPIN cu răcire prin efect Peltier. Pentru determinarea compoziției chimice a pieselor prin analiza de suprafață tensiunea s fost de 40 kV, intensitatea 35 microA, iar timpul de achiziție de 120 secunde.

Compoziția metalului din tetradrahmele Macedonia Prima indică folosirea unui aliaj cu conținut de argint ridicat, între 96,2 - 99 %, fapt care a determinat tezaurizarea lor cu precădere datorită metalului prețios. Restul aliajului este completat de aur cu proporții de 0,07, respectiv 0,58 până la 3,51 %. O altă caracteristică a metalului folosit este prezența bismutului, în proporție de 0,06 până la 0,66 %, urmat în cazul anumitor monede (cele mai multe) de prezența plumbului în valori de 0,02 până la 0,16 la sută. Sunt urme de cupru și fier, completate uneori de urme de zinc. Analizele metalului indică o structură unitară, omogenă, fiind folosită aceeași sursă: argintul extras din minele de pe muntele Pangaion din Macedonia.

²³ Doresc să îi mulțumesc doamnei Dr. Migdonia Georgescu, șefă a Secției de Investigații Fizico-Chimice și Biologice din cadrul MNIR, pentru sprijinul acordat în efectuarea analizelor pentru piesele tezaurului de la Viișoara.

Aceeași concluzie se impune și în cazul tetradrahmelor din Thasos, care au și mai mult argint, cu proporții situate între 97,7 - 99,7%. Spre deosebire de aliajul emisiunilor macedonene, ele au mai puțin aur, acesta fiind prezent cu valori cuprinse între 0,001 și 1,68 %. Bismutul are proporții ușor mai mari, încadrându-se în același interval, între 0,19-0,70 %. Plumbul ajunge la o valoare dublă, înregistrând și 0,29 % din total. Sunt prezente de asemenea, urme de cupru, fier și zinc. Astfel, din comparația emisiunilor macedonene cu tetradrahmele thasiene, confecționate din metal provenind din minele de pe insula Thasos, se observă că sursele au o compoziție asemănătoare, diferită doar prin proporțiile elementelor componente.

Tetradrahmele thasiene din tezaurul de la nord de Dunăre poartă în proporție covârșitoare siglele M și \mathfrak{M} , fiind emise la începutul secolului I a.Chr. (Katzarova 1964 133-134; Prokopov 2009). Ele erau prezente masiv în numerarul existent în regiunile de la sud de Dunăre.

Studiul tezaurilor mixte, alcătuite din tetradrahme macedonene și thasiene, drahme din Dyrhachium și Apollonia, denari romani republicani, obiecte de podoabă sau bijuterii, sugerează că ele reprezentau cantități de metal prețios, ce erau teaurizate la scurtă vreme după incursiunile efectuate de geto-daci, împreună cu aliații lor de la sud de Dunăre. Un indiciu în favoarea acestei concluzii îl constituie și faptul că ele nu sunt asociate decât în câteva cazuri cu emisiuni tipice ale geto-dacilor: Adâncă, jud. Dâmbovița (Preda 1998 253), Olteni, jud. Teleorman (Preda 1998 257), Stoenști, jud. Giurgiu (tetradrahme Thasos, monede geto-dacice de tip Vârteju-București) (Preda 1998 259), Cugir, jud. Hunedoara (tetradrahme Thasos, monede de tip Aiud-Cugir) (Preda 1998 255), Niculițel-Sarica, jud. Tulcea (tetradrahme Thasos, o monedă de tip Măcin) (Preda 1998 257). De asemenea, acest fapt sugerează că nu este vorba despre o circulație monetară, ci doar despre teaurizarea unor cantități de metal prețios, considerate ca bunuri de prestigiu ce ofereau un statut înalt posesorului său. Metalul era folosit uneori pentru confecționarea de bijuterii care constituiau obiecte ce aduceau faimă și considerație între războinicii geto-daci. Chiar atunci când sunt sume mici, de câteva piese de argint, nu este vorba de o circulație monetară, ci de o redistribuire de bunuri în cadrul aceleiași comunități pentru diferite servicii sau favoruri, în semn de mulțumire sau de răsplătire a loialității. În favoarea existenței circulației monetare în societatea geto-dacă ar putea fi aduse emisiunile proprii de argint, imitații după monedele lui Filip II. Dar și acestea reprezentau doar un mod de a monetiza metalul (ca de exemplu, un lingou), de a-l imprima cu o amprentă proprie tribului sau populației respective, ca de exemplu, monedele de tip Vârteju-București sau Inotești-Răcoasa pentru cele din câmpia muntenă. Această metodă era mult mai ieftină decât confecționarea de bijuterii sau a altor obiecte de orfevrărie. Toate acestea se vor schimba în momentul cuceririi regiunilor de la nord de Dunăre de către armatele romane conduse de Traian și înființarea provinciei Dacia.

Tezaurul monetare din România cu tetradrahme emise de Macedonia Prima:

1. Bogați, jud. Argeș – prin anul 1913, a fost descoperit un tezaur cu emisiuni din Macedonia Prima și Thasos într-o oală de lut, care s-a pierdut (Moisil 1920 79, nr. 72; Mitrea 1945 76, nr. 13).

2. Brâncoveanu, com. Odobești, jud. Dâmbovița – în 1967, un locuitor a descoperit un tezaur de 93 de monede antice într-o cană de lut ars geto-dacică (Mitrea 1969 540, nr. 4; Mitrea 1971 103-105). Dintre ele, 86 de piese au ajuns în colecțiile Institutului de Arheologie din București (secția MNA). Acestea sunt tetradrahme de

argint emise de Macedonia Prima (67 ex.) imprimate cu siglele ΠΕ/Ε - ΠΑΡ (1), Α (11), variante târzii ale Α (31) și ale ΣΑΡ/ΚΡ - ΤΥΕ (24); Thasos (16 ex., din care 3 imitații), Odessos (2 ex., una fiind o imitație) și Byzantion (1 ex. tip Alexandru). Semnificativ este faptul că piesele de la Odessos sunt datate în secolul al II-lea a.Chr., cu precizarea că una dintre ele este o imitație.

3. Bucovăț, jud. Dolj – există mențiunea unui tezaur descoperit în localitate din care au mai rămas doar două piese, o tetradrahmă a Macedoniei Prima și una din Thasos, în cadrul MNA (Winkler 1955 98-109).

4. Căprioru, jud. Dâmbovița – în 1956, în nordul satului, în punctul numit Siminoc, a fost descoperit un depozit alcătuit din 97 tetradrahme macedonene și 4 thasiene într-un vas de lut cenușiu²⁴. Emisiunile Macedoniei Prima sunt imprimate cu siglele Ε (1 ex.), Π/Ν (4 ex.), Π/ΑΚ (1 ex.), Α și variantele ei târzii (41 ex.), ΣΑΡ/ΚΡ - ΤΥΕ (50 ex., din care două extrem de barbarizate). Tetradrahmele thasiene poartă literele Μ (3 ex.) și Α.

5. Cluj, jud. Cluj – este menționat sumar un tezaur alcătuit din 12 emisiuni macedonene, împreună cu tetradrahme thasiene (Mitreă 1945 76).

6. Cojasca, jud. Dâmbovița – în 1936, a fost găsită o oală de lut cu 120-150 de piese de argint, emisiuni ale Macedoniei Prima, Thasos și ale populațiilor geto-dacice (Moisil 1943 160, nr. 20; Moisil 1944 16, nr. 20.). Câteva zeci de monede (38 tetradrahme Macedonia Prima, 1 Macedonia Secunda, 14 de la Thasos și 12 monede geto-dacice de tip Adîncata-Mănăstirea și Vîrteju-București) au intrat în colecția CNBAR, celelalte răspândindu-se printre colecționarii din București. Autorul mențiunii a observat că emisiunile Macedoniei Prima sunt imprimate cu siglele Α²⁵, Α, ΣΑΡ/ΚΡ - ΤΥΕ (sau ΗΥΕ), în vreme ce ale atelierului din Thasos poartă cu precădere literele Μ, Α și Η. Literele sunt inegale, scrise într-un mod aparte. Interesantă este prezența unei monede emise de provincia Macedonia Secunda, ale cărei emisiuni ajung mult mai greu în regiunea noastră. Ea a fost editată în detaliu de M. Pauker, primul care a achiziționat-o de la descoperitori, ulterior ea ajungând în colecția CNBAR alături de celelalte exemplare din tezaur: AR 16,79 g; 31 mm (Pauker 1939 154-155, nr. 5, pl. XVIII, 5).

7. Conțești, jud. Teleorman – în anii 1909-1910, au fost descoperite 11 tetradrahme ale Macedoniei Prima într-un vas de lut, în curtea morii din localitate, dintre care s-a păstrat doar o piesă în colecția învățătorului: AR 16,25 g; 32 mm (Mitreă 1972 362, nr. 5; Beda 1980 130, nr. 3c, pl. I, 2, cu dimensiuni ușor modificate). Aceasta pare să aibă ștanța comună de avers cu o piesă din tezaurul nostru, nr. 8, cu siglele Π/Ν, dar cu revers puțin diferit.

8. Cugir, jud. Alba – în anul 1955, la poalele de nord-vest ale dealului Cetății din orașul actual, în prelungirea străzii „Sub coastă” a fost descoperit un mic depozit alcătuit din monede de argint: din care s-au recuperat doar nouă tetradrahme: opt emisiuni ale Macedoniei Prima și una de la Filip II (Floca 1958 95-96). Acestea poartă sigle ce apar și pe restul celorlalte emisiuni: Α / Χ-Ε (1 ex.), Π/Ν (1 ex.), ΑΚ/Π (1 ex.) și ΣΑΡ/ΚΡ - ΤΥΕ, cu variante barbarizate (5 ex.). Tetradrahma de la Filip II este o imitație din prima serie de copiere, întrucât ea redă numele regelui în întregime, dar prezintă urme de barbarizare pe avers.

²⁴ Chirilă, Mihăescu 1969. Tezaurul ar fi avut inițial 101 piese, din care: 84 ex. se află la Muzeul din Târgoviște, 4 ex. au ajuns la Muzeul Național de Antichități, iar 14 ex. s-au pierdut. Dacă adunăm toate monedele, rezultă un număr de 102 piese, de unde deducem că e posibil să se fi pierdut doar 13 ex.

²⁵ Este vorba tot de sigla Α, dar care are litera P abia schițată. Nu există tetradrahme imprimate doar cu litera Α.

9. Frăsinet, jud. Teleorman – în 1970, a fost descoperit un tezaur de 29 de monede de argint. În colecția Muzeului de Istorie din Alexandria, au ajuns doar 25 de tetradrahme, dintre care una thasiană, imprimată cu litera M, celelalte fiind emisiuni macedonene cu siglele HP (1 ex.), $\text{PPE}/\text{E}-\text{AP}$ (1 ex.), $\text{ZAP}/\text{KP}-\text{TYE}$ (9 ex.) și A (2 ex.), cu variante târzii ale ei (11 ex.) (Gramaticu, Predoi 2001 35-45). Ulterior, au mai fost achiziționate de la un locuitor două tetradrahme, ce ar putea proveni din același depozit; ele aparțin ultimelor grupe de sigle.

10. Hârșova, jud. Constanța – este semnalat un tezaur cu 3 monede din Macedonia Prima și 6 piese din Thasos. Tezaurul ar fi ajuns în colecțiile MMB, dar informația nu s-a confirmat până acum (Mitreă 1967 380, nr. 11).

11. Hunedoara, jud. Hunedoara – în 1911, este atestat un depozit alcătuit din 44 monede de argint: o tetradrahmă Macedonia Prima târzie, cu sigla A globulată, cu linia de mijloc frântă, 42 denari romani republicani și un denar de la Vespasian. Din analiza denarilor, reiese că ei se ordonează astfel: într-un grup compact emiși între anii 189-82 a.Chr., 3 denari emiși între anii 49-38 a.Chr. și un denar de la Vespasian (Winkler 1958 403-404, nr. V).

12. Jigodin, jud. Harghita – în cartierul orașului Miercurea-Ciuc, a fost descoperit în împrejurări rămase necunoscute un tezaur de 19 tetradrahme, din care s-au recuperat o piesă a Macedoniei Prima, una de la Maroneea și 15 monede emise de Thasos, păstrate în Muzeul din Sf. Gheorghe, jud. Covasna (Glodariu 1974 257, nr. 55).

13. Merenii de Sus (jud. Teleorman) – în anul 1962, a fost găsit un mic depozit alcătuit din 6 monede de argint ale Macedoniei Prima, ce se păstrează în colecția Muzeului Municipiului București: 1 ex. cu sigla HP și alte cinci piese cu $\text{ZAP}/\text{KP}-\text{TYE}$ (Gramaticu 2000 397-399).

14. Merișani, jud. Teleorman – în 1961, s-a efectuat un sondaj pe teritoriul comunei, în punctul La Băloiu, unde fusese semnalată aflarea unei tetradrahme în anul 1959 (Preda 1966 372-374). În final, s-au recuperat 14 piese de argint, fără vasul de lut în care ar fi fost depozitate: 10 emise de Macedonia Prima și patru de Thasos. La suprafața terenului, au fost observate fragmente ceramice lucrate cu mâna sau la roată. Piesele bătute de Macedonia Prima poartă siglele HP (1 ex.), N/HP (1 ex.) și $\text{ZAP}/\text{KP}-\text{TYE}$ (7 ex.) sau HE (1 ex.). Tetradrahmele de tip Thasos sunt imprimate cu siglele M (1), A (2) sau N pe o piesă extrem de barbarizată, cu legenda agramată (1).

15. Mura Mică, jud. Mureș – în anul 1903, a fost descoperit în condiții incerte un tezaur alcătuit din 167 tetradrahme, dintre care 39 emisiuni ale Macedoniei Prima și 128 bătute de Thasos (Gohl 1904, p. 94; Moisil 1920 78, nr. 69, cu denumirea veche, Sidrieșul Mic, jud. Mureș-Turda). În prezent, el s-ar afla în colecțiile Magyar Nemzeti Muzéum din Budapesta (Glodariu 1974 261, nr. 38). O. Gohl menționează că tetradrahmele macedonene sunt imprimate cu siglele $\text{A}/\text{X-E}$ (1 ex.), AP cu alte două monograme jos, care ar putea fi $\text{AP}/\text{HP}-\text{SP}$ (1 ex.), $\text{PPE}/\text{E}-\text{AP}$ (1 ex.), A și variante de scriere (11 ex.), $\text{ZAP}/\text{KP}-\text{TYE}$ (25 ex.) (Gohl 1904 94, cu trimitere la Head 1887, p. 209, fig. 153). Emisiunile din Thasos poartă litere sau monogramele H (Gohl 1904 94, cu trimitere la Head 1887, p. 229, fig. 166) (5 ex.), HIDP care ar putea fi identificat cu HP (2 ex.), M (18 ex.), M cu un cerc mic deasupra lui (1 ex.), A (97 ex.), A cu un punct deasupra siglei (1 ex.); sunt prezente și tetradrahme fără nici o siglă (4 ex.).

16. Nicolae Bălcescu, jud. Teleorman – în 1939, a fost descoperit un depozit alcătuit dintr-o tetradrahmă din Macedonia Prima și 13 denari romani republicani (Mitreă 1958 164-166). Aceștia li s-a mai adăugat un lot de denari, care a permis restabilirea datării depozitului într-o perioadă mai târzie, în anul 42 a.Chr. (Moisil, Depeyrot 2003 nr. 105). Moneda Macedoniei Prima face parte din ultima grupă sau

chiar imitație, pentru că este imprimată confuz, neclar, fiind foarte asemănătoare cu cea de la Petrindu, jud. Sălaj.

17. Orbeasca de Sus, jud. Teleorman – este semnalat un tezaur cu tetradrahme Macedonia Prima, dar este posibil să fie o confuzie cu depozitul de denari romani republicani aflat aici, în care sunt semnalate și emisiuni de la Thasos (Winkler 1955 108).

18. Petrindu, jud. Sălaj – în 1972, descoperit în timpul lucrărilor agricole, un depozit alcătuit din 25 de tetradrahme, dintre care 1 ex. Macedonia Prima și 24 ex. Thasos (Chirilă, Lucăcel 1979 89-90). Moneda din Macedonia Prima este din ultima fază de imitare, cu sigla \mathcal{R} cu bara frântă. Aversul a fost imprimat defectuos, fiind slab vizibil. Ștanța de avers folosită confirmă că este una dintre cele mai târzii emisiuni. Tetradrahmele thasiene sunt imprimate cu sigla \mathcal{M} (24 ex.).

19. Poiana, județul Teleorman – în 1971, a fost descoperit un tezaur alcătuit din 59 de tetradrahme Macedonia Prima și 17 ex. Thasos (Bogdan-Cătănciu 1975 177). Emisiunile macedonene sunt imprimate cu siglele $\mathcal{A} / \mathcal{X}$ -E (1 ex.), \mathcal{R} cu variante târzii (38 ex.) și $\mathcal{SAP} / \mathcal{KP}$ - \mathcal{TYE} (18 ex.). Piesele thasiene poartă literele M (4 ex.) și \mathcal{M} (11 ex.).

20. Popești, jud. Giurgiu – conform unor informații furnizate de Al. Vulpe, în 1989, în împrejurimile cetății geto-dacice a fost aflat un tezaur alcătuit din 11 piese Macedonia Prima, 50 ex. de la Thasos și 3 tetradrahme de tip Alexandru cel Mare bătute la Odessos (Preda 1998 246).

21. Sânpetru, jud. Brașov – în 1959, este semnalată descoperirea unui tezaur alcătuit din 59 de monede de argint, din care majoritatea sunt tetradrahme Thasos și doar 3 piese Macedonia Prima (Chirilă, Pop 1968 145-146). Cele din urmă provin din ștanțe diferite de tipar, dar poartă aceeași siglă, \mathcal{R} . Emisiunile thasiene sunt imprimate mai ales cu litera M și \mathcal{M} .

22. Sovata, jud. Mureș – în 1863, a fost înregistrată aflarea unui depozit monetar alcătuit din două tetradrahme Macedonia Prima și 10 piese de argint din Thasos (Kenner 1865 122). Informația a fost preluată ulterior de C. Gooss, care îl trece ca atare (Gooss 1876 255). Ulterior, I. Glodariu înregistrează în catalogul descoperirilor monetare același depozit, cu aceeași dată de descoperire, cu o structură identică a numerarului, ca fiind aflat la Suatu, jud. Cluj (Glodariu 1974 260, nr. 30). Confuzia a fost posibilă și din cauza faptului că depozitul este împărțit în două: 6 ex. se află la Magyar Nemzeti Museum din Budapesta, iar celelalte 6 ex. la Muzeul de Istorie din Cluj.

23. Suseni, jud. Argeș – tezaur descoperit în 1986 alcătuit din 49 de tetradrahme, dintre care 45 din Thasos și 4 bătute de Macedonia Prima. Emisiunile thasiene sunt imprimate cu siglele M și \mathcal{M} (Mitrea 1988 216, nr. 6).

24. Șieu-Odorhei, jud. Bistrița-Năsăud – în 1982, a fost aflat un tezaur cu o structură complexă alcătuit din 97 tetradrahme macedonene, 91 monede din Thasos, 19 drahme din Apollonia și Dyrhachium, 7 stateri emiși de celții boi (Preda, Marinescu 1983-1985 19-20). Emisiunile macedonene poartă următoarele sigle: \mathcal{HP} (3 ex.), \mathcal{HP}/\mathcal{N} (1 ex.), $\mathcal{HP}/\mathcal{AK}$ (1 ex.), $\mathcal{AK}/\mathcal{HP}$ (1 ex.), $\mathcal{A} / \mathcal{X}$ -E (1 ex.), $\mathcal{AP} / \mathcal{HP}$ - \mathcal{SP} (1 ex.), $\mathcal{EP} / \mathcal{E}$ - \mathcal{AP} (1 ex.), \mathcal{R} , incluzând și variante târzii (39 ex.), $\mathcal{SAP} / \mathcal{KP}$ - \mathcal{TYE} (39 ex.) și cu variante târzii, $\mathcal{SAP} / \mathcal{KP}$ - \mathcal{TYE} (9 ex. diferite), o emisiune barbarizată cu sigle incomplete, parțial șterse, fiind vizibilă în partea de jos monograma \mathcal{M} (1 ex.). Emisiunile thasiene sunt imprimate cu siglele: \mathcal{HP} (11 ex.); \mathcal{X} (1 ex.), \mathcal{M} (2 ex.), \mathcal{M} sau M (75 ex.), iar alteleori nu au nici o literă (2 ex.).

25. Vărmaga, jud. Hunedoara – tezaur alcătuit din cinci monede de argint: o tetradrahmă din Macedonia Prima, trei emise în Thasos și un denar roman republican, descoperit la o dată necunoscută (Gohl 1918 110; Glodariu 1974 261, nr. 32 și 44). O. Gohl menționează sumar tetradrahmele, dar oferă o datare clară a denarului roman

republican: C. Marius C.f. Capito, Roma, anul 81 a.Chr.²⁶, fapt ce permite o situație post-quem a lotului.

26. Vlădiceasca, com. Snagov, jud. Ilfov – în 1999, a fost descoperit un mic depozit alcătuit din 11 monede, dintre care 6 tetradrahme macedonene cu siglele $\Sigma\text{AP}/\overline{\text{KP}} - \text{TYE}$ și 5 monede thasiene imprimate cu litera **M** (Preda 2003 23-24).

²⁶ Gohl 1918 110, face trimitere la Babelon 1886, Maria, 7. Acesta este un denar *serratus* de la C. MARI. C. F. CAPIT., datat în anul 81 a.Chr. conform lui Crawford 378/1.

Bibliografie

Babelon 1886 – E. Babelon, *Déscription historique et chronologique des monnaies de la République romaine vulgairement appelées monnaies consulaires*, vol. II, Paris, 1886.

Beda 1980 – C. Beda, *Descoperiri monetare antice și bizantine în județul Teleorman*, în CN 3, 1980, pp. 127-147.

Bogdan-Cătănicu 1975 – I. Bogdan-Cătănicu, *Tezaurul monetar de la Poiana (jud. Teleorman). Unele aspecte ale circulației tetradrahmelor Macedoniei Prima și ale orașului Thasos în lumea traco-dacică*, în SCN 6, 1975, pp. 177-188.

Chirilă, Pop 1968 – E. Chirilă, I. Pop, *Tezaurul monetar de la Sânpetru (Or. Brașov)*, în Apulum 7, 1968, 1, pp. 145-170.

Chirilă, Mihăescu 1969 – E. Chirilă, G. Mihăescu, *Tezaurul monetar de la Căprioru. Contribuții la studiul cronologiei și circulației tetradrahmelor Macedoniei Prima și ale insulei Thasos*, Târgoviște, 1969.

Chirilă, Lucăcel 1979 – E. Chirilă, V. Lucăcel, *Tezaurul de la Petrindu. Contribuții la cronologia tetradrahmelor thasiene de tip Dionysos – Herakles*, în AMP 3, 1979, pp. 89-101.

Crawford – M. H. Crawford, *Roman Republican Coinage*, London, 1974.

Custurea, Talmațchi 2011 – G. Custurea, G. Talmațchi, *Repertoriul tezaurelor monetare din Dobrogea*, Constanța, 2011.

Davidescu 1988 – M. Davidescu, *Tezaurul dacic de la Izvorul Frumos, com. Burila Mare, jud. Mehedinți*, în Symposia Thracologica 6, 1988, p. 112.

EAIVR I – Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României, I, București, 1994.

FHDR, I – *Fontes Historiae Daco-Romanae, I, - Izvoare privind istoria României, I – De la Hesiod la Itinerarul lui Antoninus*, București, 1964.

FHDR, II – *Fontes Historiae Daco-Romanae, II, - Izvoarele Istoriei României, II, De la anul 300 până la anul 1000*, București, 1970.

Floca 1958 – O. Floca, *Tezaurul monetar de la Cugir (Reg. Hunedoara)*, în SCN 2, 1958, pp. 95-110.

Gaebler – H. Gaebler, *Die Antiken Münzen Nord-Griechenlands*. Band III. *Makedonia und Paionia*, Berlin, 1906.

Glodariu 1974 – I. Glodariu, *Relațiile comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj-Napoca, 1974.

Gohl 1904 – Ö. Gohl, *A Kis-szederjesi görög éremlelet*, în NK 3, 1904, pp. 94-96.

Gohl 1918 – Ö. Gohl, *Éremleletek*, în NK 17, 1918, pp. 109-110.

Gooss 1876 – C. Gooss, *Chronik der archäologischen Fünde Siebenburgens, Aufträge der Vereins für Siebenbürgische Landeskund*, în Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde, Hermannstadt, 13, 1876, pp. 203-338.

Gramaticu 1996a – S. Gramaticu, *Un tezaur de tetradrahme ale cetății Thasos și ale provinciei Macedonia Prima descoperit la Siliștra*, în CN 7, 1996, pp. 23-26.

Gramaticu 1996b – S. Gramaticu, *Date noi privind pătrunderea monedelor thasiene în câmpia română*, în CN 7, 1996, pp. 27-31.

Gramaticu 2000 – S. Gramaticu, *Două tezaure de tetradrahme ale provinciei Macedonia Prima și ale cetății Thasos descoperite în Muntenia, în Istro-Pontica. Muzeul Tulcean la a 50-a aniversare, 1950-2000*, Tulcea, 2000, pp. 397-403.

Gramaticu, Predoi 2001 – S. Gramaticu, Veronica Predoi, *Tezaurul de tetradrahme grecești descoperit la Frăsinet, jud. Teleorman*, în Simpozion de Numismatică dedicat împlinirii a patru secole de la prima unire a românilor sub Mihai Voievod Viteazul, Chișinău, 28-30 mai 2000, București, 2001, pp. 35-45.

Grueber – H. A. Grueber, *Coins of the Roman Republic in the British Museum*, 1910.

- Ist Rom 1960 – *Istoria României*, București, 1960.
- Isvoranu, Matei 2018 – Th. Isvoranu, S. Matei, *Un tezaur de denari romani descoperit la Pârscov, jud. Buzău*, comunicare la Simpozionul „Cercetări Arheologice și Numismatice”, ediția a IV-a, organizat de Muzeul Municipiului București, 13-15 septembrie 2018.
- Head 1887 – B. V. Head, *Historia Numorum. A Manual of Greek Numismatics*, Oxford, 1887.
- Kenner 1865 – Fr. Kenner, *Beiträge zu einer Chronik der archäologischen Funde in der österreichischen Monarchie (1862-1863)*, în *Archiv für Kunde österreichischen Geschichts – Quellen*, Wien, 33, 1865, pp. 1-138.
- Katzarova 1964 – G. Katzarova, *Novi dannii za datirovkata na tetradrahmite na ostrov Thasos ot vtori period na monetoseceneto mu i na trakiiskite tetradrahmi ot i v. pr. n. e.*, în *IAI* 27, 1964.
- Lupu 1967 – N. Lupu, *Aspekte des Münzumlaufs im vorrömischen Dakien*, în *JNG* 17, 1967, pp. 101-121.
- Lupu 1989 – N. Lupu, *Tilișca. Așezările arheologice de pe Cățânaș*, București, 1989.
- Macrea 1956 – M. Macrea, *Burebista și celții de la Dunărea de Mijloc*, în *SCIV* 7, 1-2, 1956, pp. 119-136.
- Mitrea 1945 – B. Mitrea, *Penetrazione commerciale e circolazione monetaria nella Dacia prima della conquista*, în *ED* 10, 1945, pp. 1-154.
- Mitrea 1958 – B. Mitrea, *Legături comerciale ale geto-dacilor din Muntenia cu Republica Romană, reflectate în descoperiri monetare (Tezaurul de la Strîmba, r. Tîrgoviște)*, pp. 123-238.
- Mitrea 1967 – B. Mitrea, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie*, în *Dacia NS* 11, 1967, pp. 377-393.
- Mitrea 1969 – B. Mitrea, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie*, în *Dacia NS* 13, 1969, pp. 539-552.
- Mitrea 1971 – B. Mitrea, *Două tezaure de monede antice descoperite în satul Brâncoveanu, jud. Dâmbovița*, în *Acta Valachica* 3, 1971, pp. 103-107.
- Mitrea 1972 – B. Mitrea, *Découvertes de monnaies antiques et byzantines en République Socialiste de Roumanie (XV)*, în *Dacia NS* 16, 1972, pp. 359-374.
- Mitrea 1988 – B. Mitrea, *Découvertes monétaires en Roumanie - 1987 (XXXI)*, în *Dacia NS* 32, 1988, pp. 215-230.
- Moisil 1920 – C. Moisil, *Monete și tezaure monetare din România Mare – vechiul teritoriu geto-dac*, în *BSNR*, anul XV, 35-36 (iulie-decembrie), 1920, pp. 78-81.
- Moisil 1943 – C. Moisil, *Tetradrahmele orașului Thasos și ale regiunii Macedonia Prima*, în *CNA*, anul XVII, 127-128 (iulie-decembrie), 1943, pp. 149-165, pl. VII.
- Moisil 1944 – C. Moisil, *Les tetradrachmes de Thasos et de la Macédoine I-ère et leur circulation en Dacie*, în *Balcania* VII/1, 1944, pp. 3-22.
- Moisil, Depeyrot 2003 – D. Moisil, G. Depeyrot, *Les trésors de deniers antérieurs à Trajan en Roumanie*, Wetteren, 2003.
- Pauker 1939 – M. Pauker, *Rarități numismatice*, în *CNA* 14, 115-116 (iulie-decembrie), 1939, pp. 153-156, pl. XVIII.
- Preda 1966 – C. Preda, *Cîteva tezaure monetare antice descoperite în regiunea București*, în *SCIV* 17/2, 1966, pp. 363-374.
- Preda, Marinescu 1983-1985 – C. Preda, Gh. Marinescu, *Contribuții la circulația monetară din Dacia în secolul I î.e.n. – Tezaurul de la Șieu-Odorhei, jud. Bistrița-Năsăud*, în *BSNR*, anii 77-79, 1983-1985, 131-133, pp. 19-67.
- Preda 1998 – C. Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană*, București, 1998.
- Preda 2003 – C. Preda, *Un tezaur de tetradrahme din Macedonia Prima și Thasos descoperit la Vlădiceasca, com. Snagov, jud. Ilfov*, în *Simpozion de Numismatică*

dedicat centenarului Societății Numismatice Române (1903-2003), Chișinău, 26-28 noiembrie 2003, București, 2005, pp. 23-28.

Prokopov 2006 – I. S. Prokopov, *Die Silberprägung der Insel Thasos und die Tetrachmen des „thasischen Typs“ vom 2. – 1. Jahrhundert v.Chr.*, Berlin, 2006.

Prokopov 2009 – I. S. Prokopov, *The imitations of late Thasian tetradrachms: chronology, classification and dating*, în *Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress*, Glasgow, 2009 (2011), pp. 337-344.

Prokopov 2012 – I. S. Prokopov, *The Silver Coinage of the Macedonian Regions 2nd-1st Century BC*, Wetteren, 2012.

Sydenham – E. A. Sydenham, *The Coinage of The Roman Republic*, London, 1952.

Talmațchi 2006 – G. Talmațchi, *Les monnaies autonomes d'Istros, Callatis et Tomis. Circulation et contexte*, Wetteren, 2006.

Ujes 2002 – D. Ujes, *Coins of the Macedonian Kingdom in the Interior of Balkans*, în *Histoire & mesure XVII - 3/4*, 2002, pp. 1-32.

Vulpe 1960 – R. Vulpe, *Les Gètes de la rive gauche du Bas-Danube et les romains*, în *Dacia NS 4*, 1960, pp. 309-332.

Winkler 1955 – I. Winkler, *Contribuții numismatice la istoria Daciei*, în *Studii și cercetări științifice*, seria Științe sociale 6/1-2, 1955, pp. 98-109.

Winkler 1958 – I. Winkler, *Descoperiri de monede antice în Transilvania*, în *SCN 2*, 1958, pp. 401-412.

Explicația planșelor/Explanation of the plates

Planșa 1-11 – Tetrachme Macedonia Prima din tezaurul de la Viișoara, județul Teleorman (1942).

Plate 1-11 – Macedonia Prima type Tetrachms from Viișoara hoard, Teleorman County (1942).

Planșa 12 – Tetrachme Thasos din tezaurul de la Viișoara, jud. Teleorman (1942).

Plate 12 – Thasos type tetradrachms from Viișoara hoard, Teleorman County (1942)

Planșa 13 – Tetrachme Thasos din tezaurul de la Viișoara, județul Teleorman (1942), nr. 134-135; tetrachmă Macedonia Prima descoperită izolat la Viișoara, județul Teleorman, nr. 136.

Plate 13 – Thasos type tetradrachms from Viișoara hoard, Teleorman County, no. 134-135; Macedonia Prima type tetradrachm from Viișoara hoard, Teleorman County (1942), no. 136.

**Tabel I. Compoziția aliajului folosit la emiterea
tetradrahmelor Macedoniei Prima și Thasos din tezaurul de la Viișoara**

Nr.crt.	Sigle	Nr. inventar	Ag	Au	Pb	Bi	Sn	Fe	Cu	Zn	Zr	
	MACEDONIA PRIMA											
1	Α / Χ-Ε	189267	98.04	1.84	0.035	0.08		0.001	0.001			
2	Α / Χ-Ε	189268	98	1.81		0.185		0.001	0.001			
3	Σ	189285	98.765	0.88		0.195		0.075	0.001	0.09		
4	Η	189278	98.36	1.375	0.03	0.205		0.001	0.001	0.09		
5	Η	189277	96.92	2.88	0.03	0.105		0.001	0.001	0.16		
6	Η/Ν	189281	96.49	3.32	0.05	0.12		0.001	0.001	0.08		
7	Η/Ν	189280	97.155	1.515	0.13	0.66		0.125	0.37	0.09	0.01	
8	Η/Ν	189279	96.34	3.51	0.02	0.08		0.001	0.001	0.11		
9	ΑΚ/Η	189269	97.245	2.585	0.045	0.12		0.001	0.001			
10	ΠΕ/Ε-ΑΡ	189283	97.7	1.75	0.07	0.3		0.05	0.075	0.1	0.01	
11	Α	189270	97.83	1.805	0.06	0.305		0.001	0.001			
12	Α	189272	96.645	2.905		0.355		0.05	0.001	0.09		
13	Α	189273	96.9	2.27		0.6		0.195	0.001	0.07		
14	Α	189276	96.32	3.31		0.32		0.001	0.001	0.09		
15	Α	189275	99.7	0.07	0.07	0.15		0.001	0.001			
16	Α	189271	96.685	3.035		0.275		0.001	0.001			
17	Α	189274	96.29	3.21		0.42		0.08	0.001			
18	ΣΑΡ/Κ-ΤΥΕ	189378	98.74	1.18	0.02	0.08		0.001	0.001			
19	ΣΑΡ/Κ-ΤΥΕ	189386	98.13	1.65		0.225		0.001	0.001			
20	ΣΑΡ/Κ-ΤΥΕ	189388	98.575	1.275		0.15		0.001	0.001			

21	ΣΠ / Κ - ΤΥΕ	189385	98.255	1.63						0.001	0.001		
22	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189300	98.465	1.22	0.07				0.19	0.002	0.001		
23	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189296	97.795	1.96	0.03				0.225	0.001	0.001		
24	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189381	97.6	2.345					0.06	0.001	0.001		
25	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189364	98.23	1.49					0.215	0.075	0.001		
26	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189317	97.67	2.155	0.02				0.095	0.001	0.001	0.14	
27	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189329	97.975	1.14	0.08				0.545	0.001	0.255	0.07	
28	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189325	97.655	1.855	0.03				0.105	0.001	0.001	0.72	
29	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189305	96.715	3					0.12	0.001	0.001	0.32	
30	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189318	98.36	1.24					0.155	0.001	0.21	0.07	
31	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189341	98.155	1.64	0.03				0.195	0.001	0.001		
32	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189326	97.83	1.945	0.055				0.165	0.001	0.001		
33	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189363	98.375	1.5	0.025				0.105	0.001	0.001		
34	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189338	98.9	0.585	0.06				0.285	0.001	0.175		
35	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189349	97.86	1.215	0.04				0.29	0.465	0.15		
36	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189357	98.665	0.755	0.06				0.55	0.001	0.001		
37	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189294	98.735	1.045					0.22	0.001	0.001		
38	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189355	98.65	1.005	0.105				0.135	0.001	0.001	0.21	
39	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189372	97.885	0.955	0.07			0.705	0.225	0.001	0.155		
40	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189373	98.03	1.26	0.065			0.515	0.14	0.001	0.001		
41	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189374	98.52	1.285	0.065				0.19	0.001	0.001		
42	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189375	98.09	1.8					0.075	0.001	0.001	0.07	
43	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189308	96.905	2.475					0.07	0.001	0.001	0.55	
44	ΣΠ / Κρ - ΤΥΕ	189347	97.935	1.13	0.05				0.295	0.485	0.04	0.075	

45	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189348	96.905	2.53	0.095	0.36		0.11	0.001	0.001	
46	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189313	98.36	1.455	0.025	0.12		0.001	0.001	0.001	0.07
47	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189327	98.7	1.07	0.03	0.12		0.001	0.001	0.001	0.13
48	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189345	98.58	1.175	0.02	0.085		0.035	0.001	0.001	0.115
49	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189366	98.415	0.805	0.04	0.45		0.165	0.11		0.08
50	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189343	97.72	1.95	0.03	0.175		0.001	0.001	0.001	0.28
51	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189302	98.04	1.515	0.04	0.35		0.001	0.001	0.001	0.12
52	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189316	98.14	1.38		0.21		0.115	0.001	0.001	0.29
53	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189301	98.205	1.68	0.03	0.105		0.001	0.001	0.001	
54	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189312	98.34	1.385	0.025	0.165		0.001	0.001	0.001	0.18
55	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189322	97.89	1.985		0.06		0.001	0.001	0.001	0.13
56	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189365	98.565	1.285	0.02	0.135		0.001	0.001	0.001	
57	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189332	97.26	2.15	0.045	0.275		0.265	0.001	0.001	
58	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189362	98.315	1.59		0.09		0.001	0.001	0.001	
59	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189387	97.915	0.975	0.06	0.365	1.32	0.001	0.001	0.001	0.05
60	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189321	97.41	2.43		0.105		0.001	0.001	0.001	0.1
61	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189320	98.63	1.245		0.13		0.001	0.001	0.001	
62	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189303	97.72	1.575	0.02	0.195		0.09	0.001	0.001	0.8
63	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189323	98.64	1.145		0.11		0.001	0.001	0.001	0.21
64	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189380	98.535	0.99	0.035	0.38		0.001	0.001	0.001	0.12
65	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189306	98.67	0.96	0.03	0.22		0.001	0.001	0.001	0.25
66	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189351	97.98	1.635	0.065	0.21		0.115	0.001	0.001	
67	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189379	97.92	1.975		0.105		0.001	0.001	0.001	
68	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189314	98.16	1.62	0.04	0.14		0.06	0.001	0.001	

69	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189336	98.47	1.195	0.02	0.215		0.001	0.001	0.21
70	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189315	98.39	1.31	0.035	0.17		0.001	0.001	0.19
71	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189331	98.43	1.285	0.04	0.215		0.001	0.001	0.06
72	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189361	96.33	1.52	0.095	0.21	1.78	0.001	0.001	0.13
73	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189371	98.505	1.175	0.1	0.22		0.001	0.001	
74	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189344	98.9	0.79	0.03	0.225		0.04	0.001	0.05
75	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189309	98.16	1.555	0.045	0.14		0.001	0.001	0.1
76	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189334	98.75	1.045		0.165		0.001	0.001	0.07
77	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189335	96.885	0.81	0.08	0.245	1.835	0.001	0.11	0.07
78	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189377	98.435	1.32		0.06		0.001	0.001	0.36
79	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189354	98.56	1.255	0.02	0.175		0.001	0.001	
80	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189369	98.995	0.885		0.09		0.001	0.001	0.05
81	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189384	98.415	1.485		0.1		0.001	0.001	
82	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189353	97.71	1.465	0.09	0.55		0.001	0.235	
83	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189307	98.2	1.32	0.045	0.26		0.001	0.001	0.175
84	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189297	98.665	0.88	0.04	0.285		0.001	0.045	0.16
85	ΣΑΡ / ΚΡ - ΤΥΕ	189291	97.635	2.25		0.115		0.001	0.001	
86	ΣΑΡ / ΚΡ - ΤΥΕ	189288	98.495	1.285	0.02	0.14		0.001	0.001	0.14
87	ΣΑΡ / ΚΡ - ΤΥΕ	189289	98.315	1.07	0.09	0.465		0.001	0.001	0.1
88	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189290	99.13	0.755		0.085		0.001	0.001	0.06
89	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189287	98.935	0.79	0.03	0.26		0.001	0.001	
90	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189358	98.2	1.305	0.05	0.44		0.001	0.001	
91	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189304	97.93	1.56	0.07	0.435		0.001	0.001	
92	ΣΑΡ / ΚΡ-ΤΥΕ	189295	98.34	1.145	0.05	0.13		0.355	0.001	

93	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189299	98.745	1.185	0.02	0.065		0.001	0.001	
94	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189330	97.29	1.15	0.05	0.305	2.03	0.03	0.155	
95	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189382	98.715	1.08		0.085		0.001	0.001	0.25
96	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189370	98.375	1.155		0.24		0.001	0.001	0.24
97	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189356	98.79	0.855	0.04	0.305		0.001	0.001	
98	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189339	98.75	1	0.03	0.19		0.001	0.001	0.08
99	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189367	98.42	0.915	0.095	0.135	0.87	0.001	0.001	
100	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189319	98.42	1.13		0.23		0.205	0.001	
101	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189328	98.685	1.015	0.05	0.115		0.001	0.04	0.19
102	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189383	98.505	1.27		0.07		0.001	0.001	
103	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189337	97.98	1.63	0.075	0.315		0.001	0.001	
104	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189311	98.785	0.98		0.15		0.06	0.001	0.06
105	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189352	98.63	1.165		0.155		0.001	0.001	0.09
106	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189324	98.15	1	0.095	0.325		0.001	0.001	0.08
107	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189360	98.8	0.995	0.035	0.115		0.001	0.001	0.12
108	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189359	98.175	1.525	0.03	0.27		0.001	0.001	
109	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189340	98.5	1.105	0.085	0.23		0.001	0.085	
110	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189346	98.53	0.925	0.025	0.17		0.345	0.001	
111	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189333	98.12	0.845	0.125	0.3	0.78	0.001	0.085	0.125
112	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189350	98.04	1.64	0.07	0.245		0.001	0.001	
113	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189368	97.87	1.01	0.105	0.105	1.54	0.001	0.001	0.27
114	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189342	98.44	0.98	0.165	0.345		0.001	0.001	0.14
115	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189286	97.05	2.685		0.195		0.065	0.001	
116	ΣΠ / ΚΡ-ΤΥΕ	189292	97.605	1.92	0.05	0.275		0.001	0.105	0.1

117	ΣP/Κ-ΥΕ	189284	97.36	2.37	0.04	0.185		0.001	0.001	0.09	
118	ΣP/Κ-ΥΕ	189310	97.53	2.14		0.11		0.175	0.04		
119	ΣP/ΚP-ΥΕ	189293	98.84	0.935	0.035	0.19		0.001	0.001		
120	ΣP/ΚP-ΥΕ	189298	98.935	0.91	0.03	0.125		0.001	0.001		
121	ΣP/Κ-ΥΕ	189376	98.27	1.18	0.05	0.34		0.085	0.06	0.06	0.01
122	Imitație NK/HP	189282	99.05	0.615		0.215		0.001	0.07	0.1	
	THASOS		Ag	Au	Pb	Bi	Sn	Fe	Cu	Zn	Zr
123	M	189394	98.695	0.985	0.07	0.255		0.001	0.001		
124	M	189389	99.685	0.001	0.085	0.235		0.001	0.001		
125	M	189393	98.945	0.355	0.185	0.41		0.001	0.001	0.11	
126	A	189401	99.54	0.001	0.265	0.195		0.001	0.001		
127	M	189390	99.365	0.001	0.04	0.595		0.001	0.001		
128	M	189391	99.315	0.105	0.205	0.345		0.001	0.035		
129	M	189396	99.53	0.001	0.095	0.315		0.06	0.001		
130	A	189399	99.41	0.001	0.29	0.3		0.001	0.001		
131	A	189400	97.755	1.68	0.05	0.455		0.001	0.045	0.09	
132	A	189397	99.5	0.001	0.2	0.19		0.001	0.11		
133	A	189398	97.35	1.18	0.125	0.7		0.001	0.64		
134	M	189392	99.495	0.001	0.05	0.42		0.035	0.001		
135	M	189395	99.705	0.001	0.075	0.225		0.001	0.001		

Tabel II. Structura tezaurelor cu tetradrahme Macedonia Prima din România

<u>Sigle</u> Macedonia Prima	<u>Brâncoveanu</u>	<u>Căprioaru</u>	<u>Cugir</u>	<u>Frăsinet</u>	<u>Merisani</u>	<u>Merenii de Sus</u>	<u>Mura Mică</u>	<u>Poiana</u>	<u>Sieu Odorhei</u>	<u>Vărmaga</u>	<u>Viisoara</u>
<u>A/ X-E</u>			1				1	1	1	1	2
<u>⊠</u>		1									1
<u>HP</u>				1	1				3		2
<u>HP/ AK</u>		1							1		
<u>AK/ HP</u>			1						1		1
<u>HP/ N</u>		4	1			1			1		3
<u>N/ HP</u>					1						
<u>ΠPE/ Ε -IAP</u>	1			1			1				1
<u>EP/ Ε -IAP</u>									1		
<u>AP/ HP-ΣP</u>							1		1		
<u>A</u> (inclusiv cele târzii)	42	41		13			11	38	39		7
<u>ΣAP/ KP-TE</u> (inclusiv cele târzii)	24	50	5	9	8	5	25	18	48		104
Imitații după Macedonia Prima									1		1
Thasos	16	4		1	4		128	15	91	3	13
Alte monede	3		1						26	1	
Total	86	101	9	25	14	6	167	72	214	5	135

Planșa 1

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

Plasa 2

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

Planșa 3

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40.

41.

42.

Planşa 4

43.

44.

45.

46.

47.

48.

49.

50.

51.

52.

53.

54.

Planșa 5

55.

56.

57.

58.

59.

60.

61.

62.

63.

64.

65.

66.

Planșa 6

67.

68.

69.

70.

71.

72.

73.

74.

75.

76.

77.

78.

Planşa 7

79.

80.

81.

82.

83.

84.

85.

86.

87.

Planşa 8

88.

89.

90.

91.

92.

93.

94.

95.

96.

97.

98.

Planşa 9

99.

100.

101.

102.

103.

104.

105.

106.

107.

108.

109.

110.

Planşa 10

111.

112.

113.

114.

115.

116.

117.

118.

119.

120.

121.

122.

Planşa 11

123.

124.

125.

126.

127.

128.

129.

130.

131.

132.

133.

Planşa 12

134.

135.

136.

Planşa 13